

οδός Ιστορίας

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΥΠΡΟΥ | ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

οδός Ιστορίας

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

Χριστίνα Ιωάννου-Selman

Νικόλας Νικολάου

Μαρία Πιτζιολή

Παναγιώτης Σάββα

Ιωάννης Σακκάς

Λειτουργοί Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου

Επιμέλεια Ιστορικού Περιεχομένου

Χριστίνα Ιωάννου-Selman

Κριτική ανάγνωση

Ευγενία Παρτασή, Λειτουργός Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου

Γενική Επιμέλεια

Μαρία Πιτζιολή

Εποπτεία

Παυλίνα Χατζηθεοδούλου-Λοϊζίδου

Πρώτη Λειτουργός Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου

Δημιουργία εξωφύλλου

Έλενα Ηλιάδου, Λειτουργός Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προγραμμάτων

Γλωσσική Επιμέλεια

Στέλλα Βουνιώτη, Λειτουργός Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προγραμμάτων

Συντονισμός έκδοσης

Πέτρος Γεωργιάδης, Συντονιστής Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προγραμμάτων

Α' έκδοση (δοκιμαστική): 2025

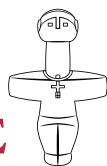
©ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΥΠΡΟΥ

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Εκτύπωση: PHILWORKZ

ISBN: 978-9963-0-9228-4

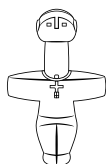
ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η αυξανόμενη παρουσία παιδιών με μεταναστευτικό υπόβαθρο στα κυπριακά σχολεία αποτέλεσε δυναμική πρόκληση και πηγή έμπνευσης για το Υπουργείο Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας (ΥΠΑΝ). Από το 2016, η Διατμηματική Επιτροπή του ΥΠΑΝ ανέλαβε την υλοποίηση δράσεων που αποσκοπούν στην ένταξη των μαθητών/μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία στο κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα και στη διαμόρφωση ενός συμπεριληπτικού σχολείου.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, αναδύθηκε η ανάγκη να δημιουργηθούν γέφυρες γνωριμίας ανάμεσα στα παιδιά αυτά και την πλούσια ιστορία και πολιτισμική κληρονομιά της Κύπρου. Η προσπάθεια αυτή δεν περιορίζεται στην απλή μεταφορά γνώσεων, αλλά αναδεικνύεται σε ένα βαθύ ταξίδι αυτογνωσίας και συναισθηματικής σύνδεσης. Στόχος της πρωτοβουλίας είναι να βοηθήσει τα παιδιά να εξοικειωθούν με τον νέο τους περιβάλλοντα χώρο, να ανακαλύψουν την ιστορία του και τα χαρακτηριστικά του και, εν τέλει, να καλλιεργήσουν το αίσθημα του ανήκειν σε μια κοινωνία που τα υποδέχεται με αγάπη και σεβασμό.

Μέσα από το διδακτικό εγχειρίδιο «Οδός Ιστορίας: Ιστορία της Κύπρου για παιδιά με μεταναστευτικό υπόβαθρο», οι μαθητές και οι μαθήτριες δεν καλούνται μόνο να μάθουν για την ιστορία της Κύπρου – από τα βάθη της αρχαιότητας ως τη σύγχρονη εποχή – αλλά και να ανακαλύψουν την αλληλεπίδραση των δικών τους πολιτισμικών καταβολών με το κυπριακό γίνεσθαι. Έτσι, το παρελθόν δύο κόσμων έρχεται κοντά, σχηματίζοντας έναν καμβά κοινών αφηγήσεων και εμπειριών. Η πρωτοβουλία αυτή προσφέρει επίσης στους μαθητές και στις μαθήτριες τη δυνατότητα να εμπλακούν ενεργά με την ιστορία, αναπτύσσοντας δεξιότητες ιστορικού γραμματισμού. Δεν είναι απλώς αποδέκτες γνώσης· γίνονται ερευνητές της ιστορίας της Κύπρου και της χώρας καταγωγής τους. Μέσα από τη διαδικασία της έρευνας και της αξιολόγησής της, τα παιδιά θα συλλέξουν υλικό για την ιστορία της χώρας καταγωγής τους, συνδέοντάς το με την ιστορία του τόπου όπου ζουν. Έτσι, το έργο αυτό δεν είναι απλώς μια διδακτική άσκηση, αλλά μια συναισθηματική εμπειρία που γεφυρώνει το παρελθόν και το παρόν, το «εκεί» και το «εδώ».

Θερμές ευχαριστίες εκφράζονται προς τη Συντονίστρια της Διατμηματικής Επιτροπής για την ένταξη των παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία στο κυπριακό

εκπαιδευτικό σύστημα, Πρώτη Λειτουργό του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, δρ. Παυλίνα Χατζηθεοδούλου-Λοϊζίδου, για την εποπτεία και καθοδήγηση του όλου εγχειρήματος, καθώς και προς τους/τις Λειτουργούς του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, Χριστίνα Ιωάννου-Selman, Νικόλα Νικολάου, Μαρία Πιτζιολή, Παναγιώτη Σάββα και Ιωάννη Σακκά για τη συνεισφορά τους στη συγγραφή και επιμέλεια του βιβλίου.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες απευθύνονται επίσης στη Διεύθυνση Μέσης Γενικής Εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας και ειδικότερα στην εκπρόσωπο της Διατμηματικής Επιτροπής δρ. Ειρήνη Ροδοσθένους, Πρώτη Λειτουργό Εκπαίδευσης για τη διαρκή και ουσιαστική υποστήριξη.

Τέλος, εγκάρδιες ευχαριστίες εκφράζονται προς την Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων για τον σχεδιασμό του εξωφύλλου, τη σελιδοποίηση και την επιμέλεια της εκτύπωσης, στοιχεία που αναδεικνύουν την αισθητική και τη λειτουργικότητα του τελικού αποτελέσματος.

Δρ Έλενα Χατζηκακού
Διευθύντρια Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

οδός Ιστορίας

Το διδακτικό εγχειρίδιο «Οδός Ιστορίας: Ιστορία της Κύπρου για παιδιά με μεταναστευτικό υπόβαθρο» αποτελεί ένα ακόμη βήμα στην προσπάθεια του ΥΠΙΑΝ για ομαλή ένταξη παιδιών με μεταναστευτικό υπόβαθρο στο εκπαιδευτικό σύστημα της Κύπρου. Μια προσπάθεια που έχει ως στόχο την ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση για όλα τα παιδιά, χωρίς η μετανάστευση ή η προσφυγιά να αποτελούν τροχοπέδη στην ακαδημαϊκή πορεία και τον επιστημονικό εγγραμματισμό κανενός παιδιού.

Για να γίνει αυτό δεν αρκεί μόνο η γλωσσική ενδυνάμωση στην ελληνική γλώσσα, καθώς τα παιδιά καλούνται, εντός δύο ετών από την έναρξη της φοίτησής τους στα σχολεία μας, να ενταχθούν στη γενική τάξη. Χρειάζεται να ενισχύσουν παράλληλα τον ακαδημαϊκό λόγο ή/και να μεταφέρουν από τις πρώτες τους γλώσσες τις ικανότητές τους σε αυτόν, ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στα μαθήματα των γνωστικών αντικειμένων.

Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσεται και η δοκιμαστική έκδοση του διδακτικού εγχειριδίου «Οδός Ιστορίας: Ιστορία της Κύπρου για παιδιά με μεταναστευτικό υπόβαθρο» που κρατάτε στα χέρια σας. Πρόκειται για ένα καινοτόμο εγχείρημα που επιχειρεί να μεταφέρει πυρηνικές ιστορικές γνώσεις με σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις σε αναδυόμενα δίγλωσσα παιδιά. Διατρέχοντας το διδακτικό εγχειρίδιο είναι εμφανές ότι εξετάζεται το ευρύτερο ιστορικό, πολιτισμικό, πολιτικό και κοινωνικό γίγνεσθαι της κάθε ιστορικής περιόδου με αξιοποίηση ιστορικών πηγών, ενώ μέσα από διερευνητικές μεθοδολογίες ο/η μαθητής/μαθήτρια καλείται να συγκρίνει, στη βάση κριτηρίων, τη μια ιστορική περίοδο με την άλλη και να επικαιροποιήσει τις γνώσεις που αποκτά με στοιχεία της σύγχρονης ζωής.

Ταυτόχρονα και υπόρρητα ενισχύεται η ικανότητα των αναδυόμενων δίγλωσσων παιδιών στον ακαδημαϊκό λόγο, ο οποίος επεξηγείται συνεχώς με γλωσσικά στηρίγματα είτε αυτά είναι εικόνες, είτε είναι απλός ορισμός, αξιοποίηση των συμφραζομένων, μορφολογικός τεμαχισμός των λέξεων, χρήση λεξικού, αξιοποίηση οπτικοακουστικού υλικού, συνεργατική ομαδική εκμάθηση κ.ά. αλλά είναι εκεί, διδάξιμος και διδακτέος, μέσω στρατηγικών μάθησης.

Άλλωστε, η ενδυνάμωση των μαθητών/μαθητριών στην κατανόηση και παραγωγή ακαδημαϊκού λόγου είναι μια ανάγκη που προκύπτει από τα αποτελέσματα των διεθνών ερευνών και των εθνικών εξεταστικών δοκιμασιών όχι μόνο για τα παιδιά με μεταναστευτικό υπόβαθρο, αλλά για όλα τα παιδιά. Οι προσπάθειες, λοιπόν, για κάλυψη των αναγκών του μαθητικού πληθυσμού με μεταναστευτικό υπόβαθρο βοηθά στην αναβάθμιση και βελτίωση των παιδαγωγικών πρακτικών, τόσο για το μάθημα της Ιστορίας όσο και ευρύτερα.

Δρ Παυλίνα Χατζηθεοδούλου-Λοϊζίδου
Πρώτη Λειτουργός Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου

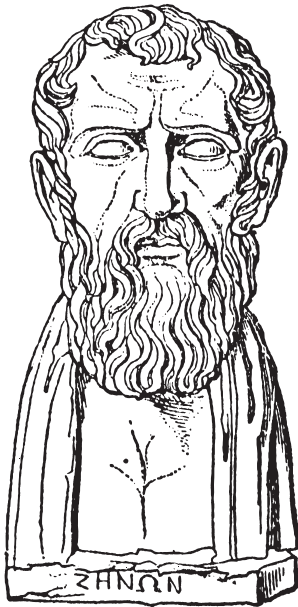
οδός Ιστορίας

1. Εισαγωγή στο μάθημα της Ιστορίας

Σε αυτό το κεφάλαιο θα μάθω να:

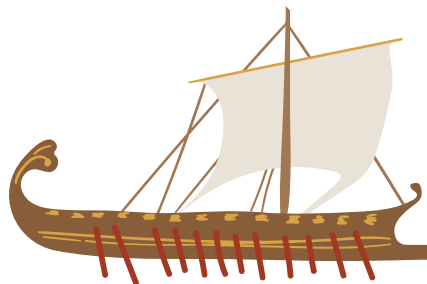
- ✓ εξηγώ τι είναι ιστορία και τι είναι ιστορικό γεγονός.
- ✓ ονομάζω τις πηγές της ιστορίας.
- ✓ ξεχωρίζω τις άμεσες από τις έμμεσες πηγές.
- ✓ διαβάζω και να δημιουργώ τη γραμμή του χρόνου.
- ✓ διαβάζω έναν χάρτη.

Ζήνων Κιτιεύς
Κύπριος Φιλόσοφος

«Τυχερός όποιος διδάχτηκε ιστορία.»
Ευριπίδης, ποιητής που έζησε στην Αθήνα

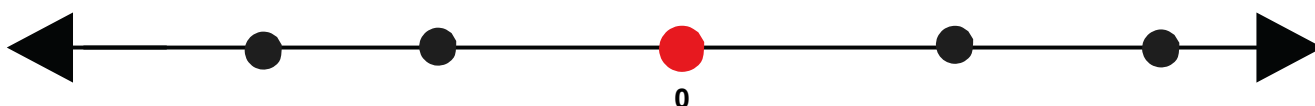
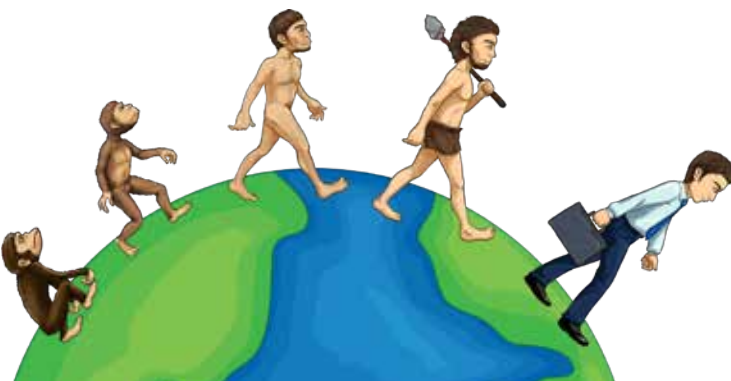
Ένα ταξίδι όλο γνώση

Τι είναι Ιστορία ;

Η Ιστορία είναι η επιστήμη που μελετά τη ζωή των ανθρώπων στο παρελθόν. Πώς ζούσαν μόνοι τους, πώς ζούσαν με άλλους και πώς οργανώνονταν οι κοινωνίες τους. Η ιστορία εξετάζει πώς άλλαζε η σκέψη των ανθρώπων με τον χρόνο.

εξέλιξη
αλλαγή
πρόοδος

Γράφουμε την **ημερομηνία της σημερινής μέρας** κάτω από τη λέξη **το παρόν**, όπως το παράδειγμα.

Γράφουμε μια **ημερομηνία από το παρελθόν** και μια **ημερομηνία από το μέλλον!** Πώς λέμε με **πιο απλές λέξεις το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον**; Γράφουμε στην παρένθεση.

το παρελθόν (π_ _ _)

το παρόν (τ_ ' _ _)

το μέλλον (μ_ _ _')

π.χ. 11/1/2025

1. Διαβάζουμε το κείμενο στην αρχή της σελίδας και **κυκλώνουμε** τη σωστή απάντηση.

Τι είναι η Ιστορία;

(α) Η επιστήμη που μελετά το μέλλον και το παρόν των ανθρώπων.

(β) Η επιστήμη που μελετά τη ζωή των ανθρώπων στο παρελθόν.

(γ) Η επιστήμη που μελετά τη ζωή των ζώων και των φυτών.

2. Γράφουμε δίπλα από τη λέξη της δεύτερης στήλης τον σωστό αριθμό της πρότασης της πρώτης στήλης.

1. Τώρα έχουμε μάθημα Ιστορίας.

μέλλον _____

2. Παρακολούθησα ένα βίντεο για τις προεδρικές εκλογές στις ΗΠΑ χτες.

παρόν _____

3. Η εκδήλωση για την επέτειο της 1ης Απριλίου θα γίνει αύριο.

παρελθόν _____

Γιατί να μάθω Ιστορία;

Η Ιστορία δεν μας βοηθά μόνο να **γνωρίσουμε το παρελθόν**. Μας βοηθά να **καταλάβουμε το παρόν** και να **προετοιμάσουμε το μέλλον**.

Η Ιστορία γράφεται από τους ιστορικούς, ειδικούς επιστήμονες που παίρνουν πληροφορίες από τις **πηγές**.

3. Σκεφτόμαστε και συζητάμε στην ομάδα μας:

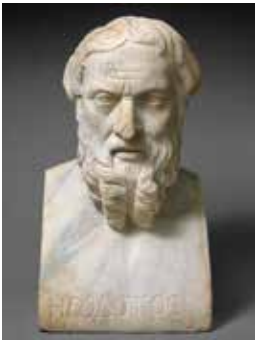
Γιατί η Ιστορία μάς βοηθά να καταλάβουμε το παρόν;

Γράφουμε **δύο** λόγους.

4. Ξέρουμε ποιοι είναι πιο κάτω ιστορικοί; Ψάχνουμε στο διαδίκτυο και γράφουμε τα ονόματά τους.

Ο ιστορικός που ψάχνουμε...

...είναι από την Ελλάδα και ονομάζεται «Πατέρας της Ιστορίας».

...είναι από την Τυνησία και έγραψε το βιβλίο «Μουκαντίμα» (Muqaddimah), που σημαίνει «Πρόλογος» της Ιστορίας.

...είναι από τη Γαλλία και έγραψε το βιβλίο «Μεσόγειος».

...είναι από την Αίγυπτο και ήταν αυτός που έφτιαξε ξανά τη βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας.

Η Ιστορία είναι το σύνολο
των σημαντικών γεγονότων
που επηρεάζουν τις ζωές πολλών ανθρώπων.
Αυτά τα γεγονότα ονομάζονται **ιστορικά γεγονότα**.

5. Τι είναι ιστορικό γεγονός;

α) Διαβάζουμε τις πιο κάτω προτάσεις και γράφουμε **Ναι** ή **Όχι** στις δύο στήλες. Το παράδειγμα μας βοηθά.

		Ναι ή Όχι
	Οι πρώτοι Ολυμπιακοί αγώνες είναι ιστορικό γεγονός;	Ναι
	Το ταξίδι της θείας Μαρίας στο Παρίσι είναι ιστορικό γεγονός;	
	Η ανακάλυψη του τηλεφώνου είναι ιστορικό γεγονός;	
	Το πρώτο ταξίδι στο φεγγάρι είναι ιστορικό γεγονός;	
	Το πάρτι του Ράμι το Σάββατο είναι ιστορικό γεγονός;	

β) Γράφεις ένα ιστορικό γεγονός που έγινε στη χώρα καταγωγής σου και ένα γεγονός που δεν είναι ιστορικό, όπως στο παράδειγμα:

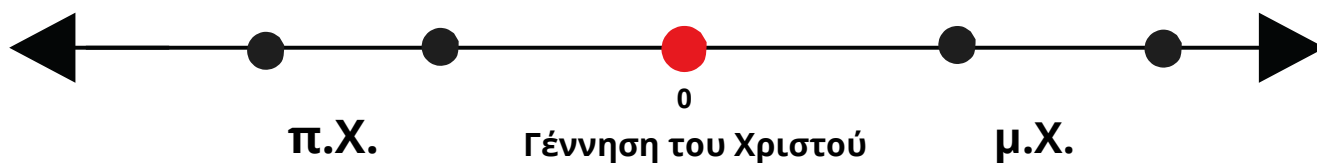
- Η Κύπρος έγινε μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2004. **Είναι ιστορικό γεγονός.**
- Ο Γιώργος πέρσι έκανε πάρτι για τα γενέθλιά του στο σπίτι του στο Κολότσι. **Δεν είναι ιστορικό γεγονός.**

Χρησιμοποιώ και το διαδίκτυο!

Τι είναι η γραμμή του χρόνου;

- Η γραμμή του χρόνου παρουσιάζει τα ιστορικά γεγονότα με τη σειρά που έγιναν.
- Σε μια γραμμή χρόνου έχουμε το σημείο **0**. Αυτό το σημείο είναι η χρονιά που γεννήθηκε ο Χριστός για τους πιο πολλούς ανθρώπους στον δυτικό κόσμο (Ευρώπη, ΗΠΑ).
- Τα γεγονότα χωρίζονται σε δύο μεγάλες περιόδους αυτά που έγιναν **πριν από τη γέννηση του Χριστού** και αυτά που έγιναν **μετά τη γέννηση του Χριστού**.
- Αν κάτι έγινε πριν από τη γέννηση του Χριστού, γράφουμε **π.Χ.** και αν κάτι έγινε μετά τη γέννηση του Χριστού γράφουμε **μ.Χ.**

Υπάρχουν και άλλοι τρόποι χρονολόγησης. Για τους Μουσουλμάνους το σημείο 0 είναι η χρονιά που ο προφήτης Μωάμεθ πήγε από τη Μέκκα στη Μεδίνα.

6. Διαβάζουμε τις προτάσεις και συμπληρώνουμε με τις σωστές λέξεις:

Το σημείο _____ στη γραμμή του χρόνου είναι η χρονιά γέννησης του Χριστού.

Τα γεγονότα πριν από τη γέννηση του Χριστού σημειώνονται με _____.

Τα γεγονότα που έγιναν μετά τη γέννηση του Χριστού σημειώνονται με _____.

Στον μουσουλμανικό κόσμο, ο πρώτος χρόνος ξεκινάει όταν ο _____ έφυγε από τη Μέκκα και πήγε στη Μεδίνα.

7. Ψάχνουμε και βρίσκουμε αν τα πιο κάτω ιστορικά γεγονότα έγιναν **π.Χ.** ή **μ.Χ.**:

Ο άνθρωπος ανακάλυψε τη γεωργία το 8000 _____.

Η γέννηση του Χριστού έγινε το έτος _____.

Οι πρώτοι Ολυμπιακοί Αγώνες στην Αρχαία Ελλάδα έγιναν το 776 _____.

Ο πρώτος άνθρωπος πήγε στο φεγγάρι το 1969 _____.

Ο Ντόναλντ Τραμπ επανεκλέγεται πρόεδρος των ΗΠΑ το 2024 _____.

8. Ερευνούμε, σκεφτόμαστε και γράφουμε:

Οι Ιάπωνες δεν έχουν το ίδιο σύστημα χρονολόγησης με τους Μουσουλμάνους ή τους Ευρωπαίους.

Γιατί νομίζεις ότι οι άνθρωποι χρησιμοποιούν διαφορετικά συστήματα χρονολόγησης;

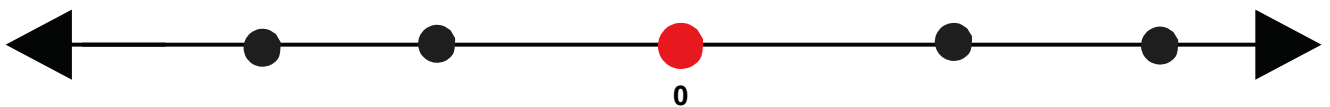
Χρησιμοποιώ και το διαδίκτυο!

9. Σχεδιάζουμε μια γραμμή χρόνου!

- Στο κέντρο της γραμμής σημειώνουμε το 0.
- Στα αριστερά σημειώνουμε δύο ιστορικά γεγονότα που έγιναν π.Χ.
- Στα δεξιά σημειώνουμε δύο ιστορικά γεγονότα που έγιναν μ.Χ.

10. Τοποθετούμε στη γραμμή του χρόνου τα πιο κάτω σημαντικά ιστορικά γεγονότα της Ιστορίας της Κύπρου.

- Η Κύπρος γίνεται διάσημη για τον χαλκό της. **2500 π.Χ.**
- Οι Φοίνικες από τη Συροπαλαιστίνη μένουν μόνιμα στο Κίτιο. **800 π.Χ.**
- Ο Ριχάρδος ο Λεοντόκαρδος έρχεται στην Κύπρο. **1191 μ.Χ.**
- Η Κύπρος γίνεται ανεξάρτητο κράτος. **1960 μ.Χ.**

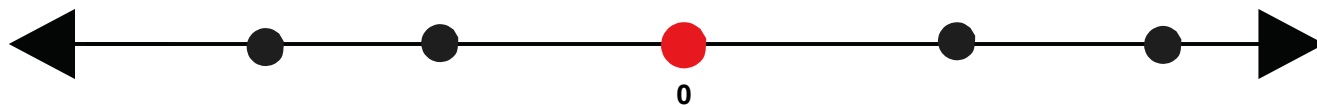
11. Κρυπτόλεξο

Χ	Ρ	Ο	Ν	Ο	Λ	Ο	Γ	Η	Σ	Η	Η
Σ	Γ	Ε	Γ	Ο	Ν	Ο	Σ	Θ	Ε	Μ	Ι
Α	Π	Ε	Κ	Κ	Ο	Ο	Α	Υ	Κ	Μ	Δ
Ν	Α	Ε	Μ	Τ	Τ	Μ	Ε	Λ	Λ	Ο	Ν
Ο	Ρ	Α	Κ	Σ	Ο	Λ	Ι	Ρ	Η	Μ	Ε
Ρ	Ο	Ι	Ι	Κ	Σ	Υ	Δ	Α	Σ	Κ	Α
Χ	Ν	Ο	Θ	Λ	Ε	Ρ	Α	Π	Ρ	Ι	Α
Χ	Ι	Σ	Τ	Ο	Ρ	Ι	Α	Κ	Ε	Ρ	Α

υ ο υ λ ρ γ ο λ ο δ χ ' ο η ρ ο ι ο ρ ι ' δ ρ λ ο λ ε λ ' λ ο γ χ η η ' λ ρ ρ ο υ ' λ ρ θ χ ε ρ ο υ

Οι αιώνες και τα χρόνια

Ένας **αιώνας** έχει 100 χρόνια. Ο 1ος αιώνας αρχίζει από το 1 και τελειώνει το 99.

1ος αιώνας: Αρχίζει από το 1 και τελειώνει το 99.

2ος αιώνας: Αρχίζει από το 100 και τελειώνει το 199.

3ος αιώνας: Αρχίζει από το 200 και τελειώνει το 299.

4ος αιώνας:

10ος αιώνας: Αρχίζει από το 900 και τελειώνει το 999.

15ος αιώνας: Αρχίζει από το 1400 και τελειώνει στο 1499.

20ος αιώνας:

12. Γράφουμε σε ποιον αιώνα ανήκουν οι πιο κάτω χρονολογίες.

4 π.Χ. →

125 π.Χ. →

28 μ.Χ. →

2024 μ.Χ. →

13. Σε ποιον αιώνα γεννήθηκες; Εγώ τον προηγούμενο! Το 1980 ανήκει στον 20ο αιώνα. Εσύ; **Συμπλήρωσε τα κενά με τη χρονολογία και τον αιώνα.**

Γεννήθηκα το, δηλαδή τον αιώνα.

14. Αντιστοιχίζουμε τις χρονολογίες με τους αιώνες.

22 μ.Χ.	13ος αιώνας μ.Χ.
707 π.Χ.	1ος αιώνας μ.Χ.
1204 μ.Χ.	8ος αιώνας π.Χ.
2024 μ.Χ.	21ος αιώνας

15. Τοποθετούμε τον αριθμό του κάθε μνημείου στη γραμμή του χρόνου.

1. Παρθενώνας - Αθήνα, Ελλάδα,
5ος αιώνας π.Χ.

2. Ναός του θεού Βάαλ
Παλμύρα, Συρία,
1ος αιώνας μ.Χ.

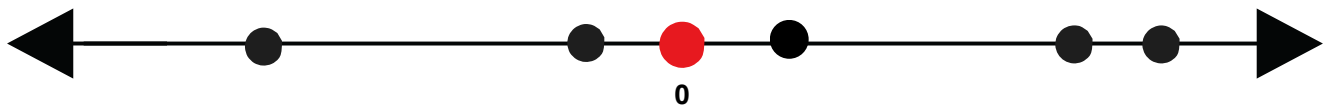
3. Μουσείο Λούβρου, Σααντιγιάτ
Άμπού Ντάμπι, 2017 μ.Χ.

4. Σφίγγα της Γκίζας -
Αίγυπτος, 2500 π.Χ.

5. Πύργος του Άιφελ - Παρίσι,
Γαλλία, 19ος αιώνας μ.Χ.

16. Τοποθετούμε τις χρονολογίες στον αιώνα που ανήκουν και συμπληρώνουμε τον πίνακα, όπως στο παράδειγμα.

Χρονολογία	Αιώνας	Διάρκεια
333 π.Χ.	4ος αιώνας π.Χ.	399 π.Χ. - 300 π.Χ.
58 π.Χ.		
1453 μ.Χ.		
2024 μ.Χ.		

17. Κοιτάζουμε τις πιο κάτω εικόνες.

Τι κάνει ένας αρχαιολόγος;

α) Γράφουμε τη λέξη που ταιριάζει σε κάθε εικόνα, όπως στο παράδειγμα.

σκάβει, βρίσκει, σχεδιάζει, καταγράφει

σκάβει

Αυτά που βρίσκουν οι αρχαιολόγοι λέγονται **ευρήματα**.

Τα ευρήματα είναι **πηγές της Ιστορίας**, δηλαδή μαθαίνουμε από αυτά.

Τα ευρήματα μπορεί να είναι επιγραφές, κεραμικά αντικείμενα, κοσμήματα, σκελετοί και άλλα πολλά.

β) Γινόμαστε για λίγο αρχαιολόγοι! **Αντιστοιχίζουμε τις εικόνες με τις φράσεις.**

το κόσμημα/τα κοσμήματα:

σκουλαρίκια, δακτυλίδια, περιδέραια (κολιέ) που τα φορούσαν για να στολίζουν το σώμα τους

ο σκελετός/οι σκελετοί: όλα τα

κόκκαλα ενός ανθρώπου ή ενός ζώου

η επιγραφή/οι επιγραφές: κείμενα πάνω σε πέτρες, μάρμαρο, μέταλλο ή κεραμικά αντικείμενα

το κεραμικό αντικείμενο/τα κεραμικά αντικείμενα: τα χρησιμοποιούσαν για να πίνουν, να τρώνε και να αποθηκεύουν την τροφή

Ο αρχαιολόγος σκάβει, βρίσκει και μελετά
τα ευρήματα που είναι **πηγές της ιστορίας**.
Τα ευρήματα είναι **άμεσες** πηγές της Ιστορίας.

18. Χρησιμοποιούμε **ΠΡΩΤΑ** τη λογική και τη φαντασία μας και **ΜΕΤΑ** το διαδίκτυο!
Τι μπορούμε να μάθουμε για τη ζωή των ανθρώπων από τις άμεσες πηγές που
βλέπουμε πιο κάτω;
Το παράδειγμα θα μας βοηθήσει!

Από τα **κεραμικά αντικείμενα** μπορούμε να
μάθουμε πώς έπιναν, πού έτρωγαν και πού
αποθήκευαν οι προϊστορικοί άνθρωποι
την τροφή τους.

Επίσης, με τα κεραμικά αντικείμενα
διακοσμούσαν (στόλιζαν) τις οικίες, τους
ναούς και τους τάφους.
Είναι φτιαγμένα από πηλό.
Τα λέμε και **αγγεία**!

Άλλες άμεσες πηγές είναι τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα, δηλαδή ό,τι έχει σωθεί από σπίτια, ναούς και τάφους. Από τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα μαθαίνουμε πού έμεναν οι άνθρωποι, πού προσεύχονταν και πού έθαβαν τους νεκρούς τους.

Α. Πού έμεναν;

Έμεναν σε κυκλικές ή ορθογώνιες _____ (_____).

Κυκλικές οικίες στην
Κύπρο. Χοιροκοιτία,
7000 π.Χ.

Ορθογώνιες οικίες στην
Τουρκία. Catalhöyük,
6200 π.Χ.

οικία/σπίτι
σήμερα

Αρχιτέκτονες: Ελίνα Κρητικού
και Kenzo Yamashita

Β. Πού λάτρευαν τους θεούς τους;

Λάτρευαν τους θεούς τους σε _____.

Παρθενώνας
Αθήνα, Ελλάδα,
5ος αιώνας π.Χ.

Θρησκευτικοί χώροι (ναοί)
σήμερα

Γ. Πού έθαβαν τους νεκρούς τους;

Έθαβαν τους νεκρούς τους μέσα σε λάκκους κοντά στα σπίτια τους.

κοιμητήριο
σήμερα

19. Συγκρίνουμε το τότε με το σήμερα!

Χωριζόμαστε σε 3 ομάδες - Οικίες, Ναοί, Τάφοι.

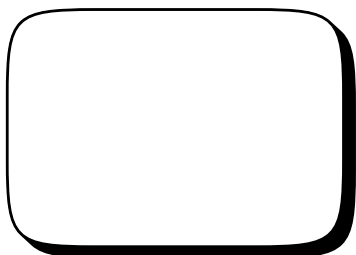
Η κάθε ομάδα εντοπίζει 2 ομοιότητες και 2 διαφορές. Τα γράφουμε στο τετράδιό μας σε έναν μικρό πίνακα με δύο στήλες **ΠΑΡΕΛΘΟΝ - ΠΑΡΟΝ**. Οι εικόνες μάς βοηθούν!

Οι άνθρωποι έφτιαχναν ανθρώπους και ζώα με μάρμαρο, ξύλο, πέτρα. Αυτά τα αντικείμενα μάς βοηθούν να καταλάβουμε **πώς ζούσαν** και **σε τι πίστευαν**. Αυτά ονομάζονται **αγάλματα**. Τα μικρά αγάλματα ονομάζονται **ειδώλια**.

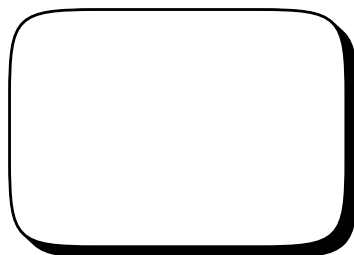
Τι μπορούμε να μάθουμε για τον **τρόπο ζωής** και την **πίστη** των ανθρώπων από τις άμεσες πηγές που βλέπουμε πιο κάτω;

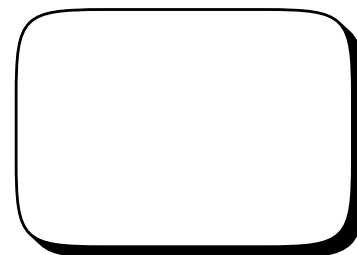
Ειδώλιο άντρα που παίζει μουσική

Άγαλμα Σφίγγας

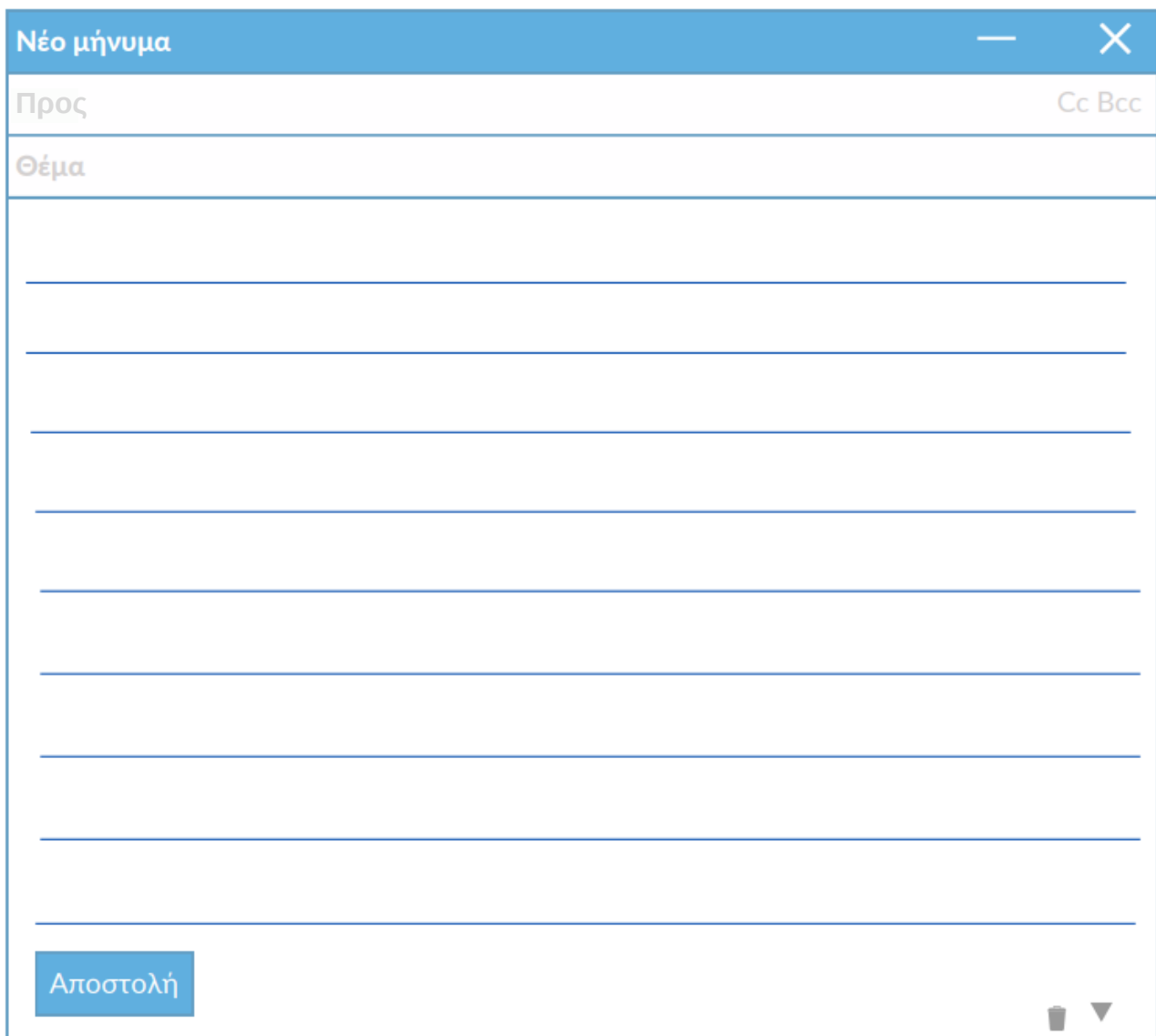
Άγαλμα θεάς Αθηνάς

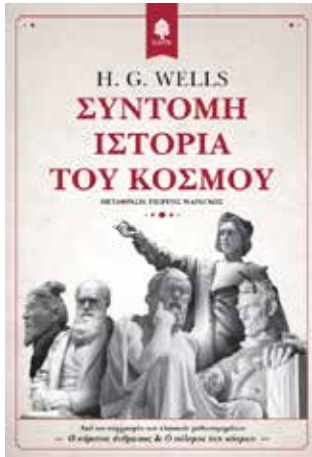
20. Γράφουμε την άμεση πηγή που περιγράφει η κάθε πρόταση:

ειδώλιο, αγγείο, ναός, κόσμημα, αρχιτεκτονικά κατάλοιπα

- Το χρησιμοποιούσαν για να φυλάξουν τροφή. _____
- Αντικείμενο με σχήμα ζώου ή ανθρώπου από πέτρα. _____
- Το φοράμε και σήμερα για να στολίζουμε το σώμα μας. Συνήθως είναι από χρυσό ή ασήμι. _____
- Οι άνθρωποι πηγαίνουν εκεί για να προσευχηθούν. _____
- Τα βλέπουμε όταν πηγαίνουμε σε έναν αρχαιολογικό χώρο, όπως για παράδειγμα στη Χοιροκοιτία. _____

Εκτός από τις άμεσες πηγές της Ιστορίας που μάθαμε μέχρι τώρα, έχουμε και τις **έμμεσες πηγές της Ιστορίας**. Οι έμμεσες πηγές Ιστορίας **μάς δίνουν πληροφορίες για το παρελθόν**, αλλά δεν έγιναν από ανθρώπους που έζησαν τότε. **Δημιουργήθηκαν μετά, με βάση τις άμεσες πηγές**. Για παράδειγμα, ένα βιβλίο ή άρθρο που έγραψε ένας ιστορικός. Μπορεί επίσης να είναι μια ζωγραφιά ή μια ταινία για το παρελθόν.

Βιβλίο Ιστορίας του 20ου αιώνα
Τίτλος: «Σύντομη Ιστορία του Κόσμου»
Συγγραφέας: H.G. Wells

Χάρτης της Μεσογείου Θάλασσας
Από το google maps

Αναπαράσταση ρωμαϊκής μάχης

Πίνακας ζωγραφικής 19ου αιώνα
Τίτλος: «Ξέρξης στον Ελλήσποντο»
Δημιουργός: Jean Adrien Guignet

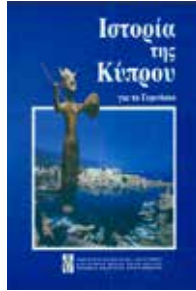
22. Διαβάζουμε τις παρακάτω περιγραφές και γράφουμε αν είναι άμεση ή έμμεση πηγή.

- Ένα βιβλίο που γράφτηκε το 1960 για την προϊστορική Κύπρο. _____
- Ένα αρχαίο πήλινο αγγείο που βρέθηκε σε ανασκαφή. _____
- Μια ταινία για τη ζωή του Μεγάλου Αλεξάνδρου. _____
- Μια σύγχρονη ζωγραφιά που δείχνει πώς ζούσαν οι αρχαίοι Έλληνες. _____

23. Γράφουμε αν οι πιο κάτω πηγές της Ιστορίας είναι **άμεσες** ή **έμμεσες**, όπως το παράδειγμα.

Ναός του θεού Βάαλ,
Λίβανος, 1ος αιώνας μ.Χ.

Βιβλίο Ιστορίας
21ος αιώνας μ.Χ.

Αγγείο στο μουσείο
της Αθήνας

Άρθρο σε εφημερίδα για
έναν οικισμό

άμεση πηγή

24. Είσαι ιστορικός και **γράφεις για έναν σημαντικό αρχαιολογικό χώρο της χώρας καταγωγής σου**. Χρησιμοποιείς **άμεσες** και **έμμεσες** πηγές. Το παράδειγμα θα σε βοηθήσει.

Αρχιτεκτονικά κατάλοιπα, _____ πηγή

Ανθρώπινος σκελετός και κεραμικά σκεύη,
_____ πηγή

Βιβλίο αρχαιολόγων για
τη Χοιροκοιτία,
_____ πηγή

Φωτογραφία
αρχαιολόγου
σε γραμματόσημο,
_____ πηγή

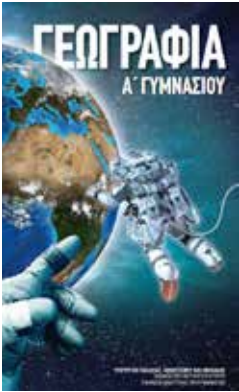
Χοιροκοιτία

Η Χοιροκοιτία είναι ένας **αρχαιολογικός χώρος** στην Κύπρο. Εκεί οι αρχαιολόγοι βρήκαν κυκλικές οικίες, τάφους με σκελετούς, κεραμικά αντικείμενα και ειδώλια. Ο Κύπριος αρχαιολόγος που έσκαψε τη Χοιροκοιτία ήταν ο Πορφύριος Δίκαιος.

2. Γεωγραφία και Ιστορία

Σε αυτό το κεφάλαιο θα μάθω να:

- ✓ αναγνωρίζω γιατί η Γεωγραφία είναι σημαντική για να μάθω Ιστορία.
- ✓ διακρίνω (ξεχωρίζω) τα σημεία του ορίζοντα.
- ✓ διαβάζω έναν χάρτη.

Η Γεωγραφία μάς βοηθά να καταλάβουμε **γιατί**:

1. συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα έγιναν σε μια χώρα και όχι σε άλλη και
2. πώς ο τόπος επηρέασε τους ανθρώπους.

Η Γεωγραφία είναι η επιστήμη που μελετά τους ανθρώπους, το έδαφος, το κλίμα, τον καιρό, τα πετρώματα, τα φυτά και τα ζώα που ζουν σε διαφορετικές περιοχές του κόσμου.

Χάρτης

Ένα χρήσιμο εργαλείο της Γεωγραφίας είναι ο **χάρτης**. Ο χάρτης είναι μια εικόνα που δείχνει μια περιοχή της γης από ψηλά. Χρησιμοποιεί σύμβολα, χρώματα και γραμμές για να δείχνει μέρη, όπως βουνά, ποτάμια και πόλεις.

Η **Γεωγραφία** βοηθά τον μαθητή ή τη μαθήτριά που μελετά Ιστορία να μάθει **πού έγιναν** σημαντικά ιστορικά γεγονότα και να καταλάβει **γιατί έγιναν** στον χώρο αυτό.

Κύπρος

Πάμε τώρα να δούμε την περίπτωση της Κύπρου που μας ενδιαφέρει!

Η Κύπρος είναι νησί, γιατί γύρω-γύρω έχει _____ .

Η Κύπρος βρίσκεται ανάμεσα σε τρεις ηπείρους, την _____ ,
την _____ και την _____ .
Έχει σπουδαία γεωγραφική θέση.

Στα βιβλία της Ιστορίας διαβάζουμε συχνά τις λέξεις:

Βορράς - βόρεια
Νότος - νότια
Ανατολή - ανατολικά
Δύση - δυτικά

Πάμε να τα βρούμε!

Παρακολουθούμε το βίντεο και μαθαίνουμε τα **σημεία του ορίζοντα**.

<https://bit.ly/videop26>

<https://youtu.be/YhQgpANy9tE?si=fGrhzMZVmcTfcSu>

Σημειώνουμε τα σημεία του ορίζοντα:
Βορράς, Νότος, Ανατολή, Δύση.

1. Αλήθεια ή ψέμα;

Διαβάζουμε προσεκτικά κάθε πρόταση. Αν πιστεύουμε ότι είναι σωστή, γράφουμε «**Αλήθεια**». Αν πιστεύουμε ότι είναι λάθος, γράφουμε «**Ψέμα**».

Αν είναι ψέμα, την διορθώνουμε. Θα μας βοηθήσει ο χάρτης στη σελίδα 26.

Παράδειγμα:

- Η Κύπρος βρίσκεται βόρεια της Ευρώπης.

Απάντηση: **Ψέμα. Η Κύπρος βρίσκεται νότια της Ευρώπης.**

Ερωτήσεις:

1. Η Κύπρος βρίσκεται δυτικά της Ασίας.

Απάντηση: _____

2. Η Αφρική βρίσκεται νότια της Κύπρου.

Απάντηση: _____

3. Η Ασία βρίσκεται ανατολικά της Κύπρου.

Απάντηση: _____

4. Η Ευρώπη βρίσκεται βόρεια της Κύπρου.

Απάντηση: _____

Μελετάμε τον χάρτη της Κύπρου και γράφουμε στα κουτάκια.

Χάρτης της Κύπρου

- (1) μια πόλη
- (2) ένα χωριό
- (3) ένα βουνό
- (4) ένα ποτάμι
- (5) μια θάλασσα

Οι **κόκκινες παράλληλες** γραμμές δείχνουν την κατεχόμενη γη της Κύπρου, μετά την τουρκική εισβολή τον Ιούλιο του 1974.

Με **πράσινο** χρώμα απεικονίζονται οι πεδιάδες, με **καφέ** χρώμα οι οροσειρές και με **μπλε** τα ποτάμια.

- **Πεδιάδα:** μια επίπεδη και ανοιχτή περιοχή. Δεν έχει πολλά βουνά ή λόφους. Το έδαφος είναι συχνά καλό για καλλιέργειες. Πεδιάδες υπάρχουν κοντά σε ποτάμια ή θάλασσες.
- **Οροσειρά:** μια σειρά από βουνά που βρίσκονται κοντά το ένα στο άλλο.
- **Ποτάμι:** σχηματίζεται από νερό που ξεκινά από το βουνό, περνά μέσα από πεδιάδες και φτάνει μέχρι και τη θάλασσα.

2. Εντοπίζουμε στον χάρτη της σελίδας 29 και κυκλώνουμε:

1. την Κύπρο
2. μια χώρα της Αφρικής
3. μια χώρα της Ευρώπης
4. μια χώρα της Ασίας

3. Γράφουμε **πού βρίσκονται αυτές οι χώρες σε σχέση με την Κύπρο και σε ποια ήπειρο ανήκουν**. Το παράδειγμα θα μας βοηθήσει.

1. **Η Κύπρος είναι νότια της Τουρκίας. Η Τουρκία βρίσκεται στην Ασία.**

2. _____
3. _____
4. _____

4. Διαβάζουμε τις προτάσεις και κυκλώνουμε τη σωστή απάντηση:

- Τι μελετά η Ιστορία;
α) Τα προβλήματα της οικονομίας μιας χώρας.
β) Τη ζωή των ανθρώπων στο παρελθόν.
γ) Το παρόν και το μέλλον των ανθρώπων.

- Ποιο είναι ιστορικό γεγονός;
α) Η ανακάλυψη του ηλεκτρισμού.
β) Το πάρτι του Γιάννη την Κυριακή.
γ) Η πρώτη μου επίσκεψη στο πλανητάριο.

5. Συμπληρώνουμε τα κενά με τις σωστές λέξεις:

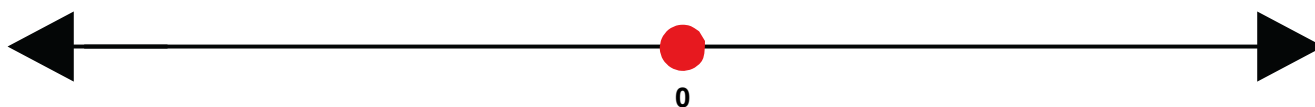
Για τα γεγονότα που έγιναν πριν από τη γέννηση του Χριστού γράφουμε _____.

Για γεγονότα που έγιναν μετά τη γέννηση του Χριστού γράφουμε _____.

Ένα παράδειγμα άμεσης πηγής είναι ένα _____.

6. Τοποθετούμε τα γεγονότα στη γραμμή του χρόνου:

- Η Κύπρος έγινε διάσημη για τον χαλκό της. (1700 π.Χ.)
- Η πιο αρχαία επιγραφή βρέθηκε στην Έγκωμη. (1500 π.Χ.)
- Η Κύπρος έγινε μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (2004 μ.Χ.)
- Το πρώτο ταξίδι στο φεγγάρι. (1969 μ.Χ.)

3. Εποχή του Λίθου

Σε αυτό το κεφάλαιο θα μάθω να:

- ✓ ξεχωρίζω ποια είναι η Εποχή του Λίθου.
- ✓ χωρίζω την Εποχή του Λίθου σε δύο περιόδους.
- ✓ εντοπίζω (βρίσκω) τις διαφορές της Παλαιολιθικής από τη Νεολιθική Περίοδο.
- ✓ εντοπίζω στον χάρτη τον πιο γνωστό παλαιολιθικό και νεολιθικό οικισμό της Κύπρου.
- ✓ διακρίνω πώς επέλεγαν τον χώρο για να χτίσουν τον οικισμό τους οι νεολιθικοί άνθρωποι.

1. Παρατηρούμε τις εικόνες.

Ποιες αλλαγές έγιναν από την Παλαιολιθική Εποχή στη Νεολιθική Εποχή;

Παλαιολιθική Εποχή

Νεολιθική Εποχή

Πού ζούσαν οι _____
άνθρωποι;

_____ ή _____

Πώς έβρισκαν
την τροφή τους;

Πώς άλλαξαν οι
σχέσεις με τους
άλλους ανθρώπους;

Αυτή την εποχή της ιστορίας, οι άνθρωποι έφτιαχναν τα αντικείμενα σπιτιού, τα εργαλεία και τα κοσμήματά τους από **λίθο**.

Πώς λέμε σήμερα τον λίθο;

STONE
AGE

Μερικές φορές χρησιμοποιούσαν και **ξύλο**
ή δόντια ζώων.

σπηλιά

σπηλαιογραφία

σπηλαιογραφία

Πολλά από αυτά που ξέρουμε για τη ζωή των ανθρώπων την Εποχή του Λίθου τα μαθαίνουμε από τις **σπηλαιογραφίες**.

Οι σπηλαιογραφίες ήταν ζωγραφιές μέσα στις _____ .

Κοιτάζουμε τις σπηλαιογραφίες: Ποιες ήταν οι ασχολίες (δουλειές) των ανθρώπων της εποχής;

A. _____

B. _____

Οι σπηλαιογραφίες είναι **άμεσες** ή **έμμεσες** πηγές της Ιστορίας; _____

2. Διαβάζεις το πιο κάτω κείμενο και φαντάζεσαι ότι είσαι ένας άνθρωπος που ζει στην Εποχή του Λίθου.

Ζω σε μια μικρή σπηλιά με την οικογένειά μου. Σήμερα, ξύπνησα νωρίς για να κυνηγήσω. Ένας φίλος μου έφτιαξε ένα νέο εργαλείο. Το βράδυ, καθόμαστε γύρω από τη φωτιά και μιλάμε για τη μέρα μας. Δεν κατάφερα να σκοτώσω κάποιο ζώο... Ξαφνικά, ακούγεται ένας θόρυβος από το δάσος. Κοιτάμε ο ένας τον άλλο με αγωνία!

1. Πώς νιώθεις όταν ξεκινάς τη μέρα σου; (χαρά, αγωνία)
2. Τι συναισθήματα έχεις όταν βλέπεις το νέο εργαλείο;
3. Πώς αισθάνεσαι όταν κάθεσαι με τον φίλο σου γύρω από τη φωτιά το βράδυ;
4. Τι σκέφτεσαι και νιώθεις όταν ακούς έναν ξαφνικό θόρυβο από το δάσος το βράδυ;
5. Ποιο συναισθήμα νιώθεις περισσότερο; (ασφάλεια, φόβο, χαρά;) Γιατί;

Η Εποχή του Λίθου χωρίζεται σε δύο μεγάλες περιόδους
στην **Παλαιολιθική** και στη **Νεολιθική** περίοδο.

3. Αντιστοιχίζουμε τις εικόνες με τις φράσεις και μαθαίνουμε τι έκανε ο άνθρωπος...

την Παλαιολιθική Περίοδο:

Κυνηγούσε
άγρια ζώα.

Συνέχεια έψαχνε
τροφή και
κάπου να μείνει.

Πήγαινε από
τόπο σε τόπο.

Έτρωγε
φρούτα από
δέντρα και
θάμνους.

Όλα τα εργαλεία
του ήταν
φτιαγμένα από
λίθο.

Ζούσε σε
σπηλιές.

τη Νεολιθική Περίοδο:

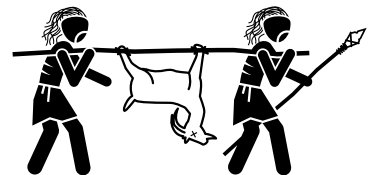
Εξημέρωνε ζώα
και τα
εκμεταλλευόταν.

Ζούσε σε
οικίες.

Έφτιαχνε
κεραμικά
αντικείμενα.

Κυνηγούσε
και ψάρευε.

Καλλιεργούσε
τη γη.

Ζούσε μαζί με
άλλους
ανθρώπους.

4. Διαβάζουμε τις προτάσεις και βάζουμε ένα κάτω από το ΣΩΣΤΟ ή κάτω από το ΛΑΘΟΣ, όπως στο παράδειγμα.

	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
Ο άνθρωπος της παλαιολιθικής εποχής έγραφε σε χαρτί.		
Ο άνθρωπος της παλαιολιθικής εποχής ζούσε σε σπίτια από τούβλα.		
Οι άνθρωποι της νεολιθικής εποχής καλλιεργούσαν τη γη.		
Όλα τα εργαλεία της νεολιθικής εποχής ήταν φτιαγμένα από πέτρα.		
Οι άνθρωποι της παλαιολιθικής εποχής κυνηγούσαν άγρια ζώα.		
Οι άνθρωποι της νεολιθικής εποχής ζούσαν σε σπηλιές.		
Οι άνθρωποι της παλαιολιθικής εποχής έτρωγαν μόνο κρέας.		
Οι άνθρωποι της νεολιθικής εποχής έφτιαχναν κεραμικά.		

5. Διαβάζουμε τις προτάσεις και κυκλώνουμε τη σωστή απάντηση.

Τι έκαναν οι άνθρωποι της νεολιθικής εποχής για να εξασφαλίσουν τροφή;

- A. Κυνηγούσαν μόνο μεγάλα ζώα.
- B. Συλλέγανε μόνο φρούτα.
- Γ. Κυνηγούσαν, ψάρευαν και καλλιεργούσαν τη γη.
- Δ. Αγοράζανε τροφή από την αγορά.

Ποια ήταν η κύρια διαφορά στα εργαλεία που χρησιμοποιούσαν οι άνθρωποι στις δύο εποχές;

- A. Τα εργαλεία της νεολιθικής ήταν από ξύλο.
- B. Τα εργαλεία της παλαιολιθικής ήταν από μέταλλο.
- Γ. Τα εργαλεία της παλαιολιθικής ήταν κυρίως από πέτρα.
- Δ. Δεν υπήρχε διαφορά στα εργαλεία.

Ποιο από τα παρακάτω χαρακτηρίζει περισσότερο τον τρόπο ζωής των ανθρώπων της νεολιθικής εποχής;

- A. Μετακίνηση
- B. Σταθερός τρόπος ζωής σε οικισμούς
- Γ. Μοναχική ζωή
- Δ. Ζωή σε μεγάλες πόλεις

Παιγνίδι ρόλων!!!

Α. Δημιουργία ομάδων: Παλαιολιθική ομάδα και Νεολιθική ομάδα

Β. Κατασκευή σκηνικού: Κάθε ομάδα θα δημιουργήσει ένα μικρό σκηνικό που να δείχνει τον τρόπο ζωής της εποχής της.

- ο Παλαιολιθική ομάδα: Σπηλιά από χαρτόνι, ζωγραφιές με άγρια ζώα, λίθινα εργαλεία (π.χ. από πέτρες ή χαρτόνι), ζωγραφιές με σκηνές κυνηγιού.
- ο Νεολιθική ομάδα: Μικρό χωριό με σπίτια από πηλό (ή χαρτόνι), χωράφια, ζώα (π.χ. από πλαστικό), κεραμικά αγγεία, σκηνές καλλιέργειας.

Γ. Κατασκευή εργαλείων: Κάθε ομάδα θα φτιάξει το δικό της εργαλείο ή θα δώσει οδηγίες σε διαλογικό μοντέλο τεχνητής νοημοσύνης να το δημιουργήσει και θα το δείξει στους/στις συμμαθητές/συμμαθήτριες.

Ρολόι: Κάθε μέλος της ομάδας θα αναλάβει έναν ρόλο (π.χ. κυνηγός, αγρότης, κεραμίστας, συλλέκτης καρπών).

Δ. Παρουσίαση: Κάθε ομάδα θα παρουσιάσει το έργο της στην τάξη και θα εξηγήσει τις διαφορές μεταξύ των δύο περιόδων, χρησιμοποιώντας τα σκηνικά και τα εργαλεία τους. **Θα σας βοηθήσουν οι φράσεις στη σελίδα 33.** 😊

Ερωτήσεις για συζήτηση μετά την παρουσίαση:

- Τι σας άρεσε περισσότερο σε κάθε περίοδο;
- Ποια ήταν τα πιο δύσκολα πράγματα στη ζωή των ανθρώπων σε κάθε περίοδο;
- Ποιες εφευρέσεις άλλαξαν τη ζωή των ανθρώπων;
- Σε ποια από τις δύο περιόδους θα προτιμούσατε να ζήσετε και γιατί;
- Ποιες ομοιότητες εντοπίζετε στις δύο περιόδους;

Επέκταση:

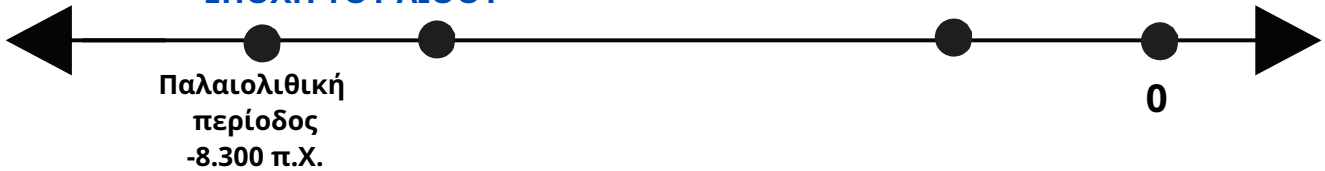
Γράφω μια μικρή ιστορία για έναν άνθρωπο που έζησε σε μία από τις δύο περιόδους. Ηχογραφώ την ιστορία μου για να παρουσιαστεί στη σειρά podcast του σχολείου μου «Η ζωή τότε και τώρα». **Θα σε βοηθήσουν οι φράσεις στη σελίδα 33.** 😊

Ομαδική εργασία - Έρευνα: Βρίσκουμε στο διαδίκτυο περισσότερες πληροφορίες για την Παλαιολιθική και τη Νεολιθική περίοδο και να δημιουργούμε ένα μικρό αφιέρωμα με φωτογραφίες και σύντομη περιγραφή για την καθεμιά. Οι φωτογραφίες μπορούν να γίνουν ένα βίντεο που θα προβληθεί σε μια εκδήλωση του σχολείου.

Χρονολόγιο: Δημιουργούμε ένα χρονολόγιο που να δείχνει τη σειρά των γεγονότων και των ανακαλύψεων στις δύο περιόδους.

Παλαιολιθική Περίοδος στην Κύπρο

ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΛΙΘΟΥ

Πάμε τώρα να δούμε τι γινόταν **στην Κύπρο** την Παλαιολιθική Περίοδο!

Παρατηρούμε τον χάρτη.

Η Κύπρος γύρω γύρω έχει θάλασσα, είναι _____. Οι πρώτοι άνθρωποι ήρθαν στην Κύπρο την Παλαιολιθική Περίοδο από τις γειτονικές χώρες με βάρκες.

Δεν ξέρουμε από πού ήρθαν οι πρώτοι άνθρωποι στο νησί. Σκεφτόμαστε 3 χώρες από τις οποίες μπορεί να ήρθαν στην Κύπρο οι πρώτοι κάτοικοι.

Θα σε βοηθήσει και ο χάρτης στη σελίδα 29.

1. _____ 2. _____ 3. _____

Πότε έφτασαν οι πρώτοι άνθρωποι στην Κύπρο;

Οι πρώτοι άνθρωποι έφτασαν στην Κύπρο την 11η χιλιετία π.Χ.

Πού έφθασαν;

Στη θέση Αετόκρεμνος.

Πώς το ξέρουμε;

Εκεί βρέθηκαν οστά ζώων και λίθινα εργαλεία.

Στη θέση Αετόκρεμνος βρέθηκαν σκελετοί μικρών ελεφάντων και ιπποπόταμων μαζί με σκελετούς ανθρώπων.

Εργασία σε ομάδες

Χρησιμοποιούμε τις ιστορικές μας γνώσεις και φανταζόμαστε πώς ζούσαν οι άνθρωποι στη θέση Αετόκρεμνος.

Μιλάμε για τον **χώρο** που ζούσαν, τις **ασχολίες** των ανθρώπων, τα **εργαλεία**, την **τροφή** κ.ά.

Η κάθε ομάδα ετοιμάζει τις σημειώσεις της και παρουσιάζει προφορικά στην τάξη μέσα σε 2 λεπτά.

Νεολιθική Περίοδος στην Κύπρο

ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΛΙΘΟΥ

Παλαιολιθική
περίοδος
-8.300 π.Χ.

Νεολιθική
περίοδος
8.300-3900 π.Χ.

Από άμεσες και έμμεσες πηγές μαθαίνουμε ότι **στην Κύπρο** τη Νεολιθική Περίοδο οι άνθρωποι ζούσαν σε **οικισμούς**, όπως και σε άλλες χώρες.

<https://bit.ly/videop37>

<https://ikypros.com/?p=303346>

Ο πιο σημαντικός νεολιθικός οικισμός της Κύπρου είναι στη Χοιροκοιτία.

οικισμός: πολλές οικίες μαζί

6. (α) Κοιτάζουμε προσεκτικά τη φωτογραφία και (β) παρακολουθούμε το βίντεο (σκανάρουμε το Qr code) για τη Χοιροκοιτία.

Γράφουμε γιατί οι άνθρωποι επέλεξαν τη Χοιροκοιτία για να κτίσουν οικισμό.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

Οι οικίες της Χοιροκοιτίας ήταν κυκλικές.
Η μια οικία ήταν κοντά στην άλλη.
Είχαν μια πόρτα και ένα παράθυρο.

Σκεφτόμαστε γιατί οι οικίες ήταν κυκλικές και η μια κοντά στην άλλη.

Κρατάμε σημειώσεις!

Από τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα που, όπως μάθαμε, είναι _____ πηγές της Ιστορίας, μαθαίνουμε και τα **ταφικά έθιμα** των ανθρώπων που ζούσαν στον νεολιθικό οικισμό της Χοιροκοιτίας.

ΔΗΛΑΔΗ

Πού έθαβαν τους νεκρούς τους; ΚΑΙ Πώς έθαβαν τους νεκρούς τους και γιατί;

Στη Χοιροκοιτία, έθαβαν τους νεκρούς **κάτω από τις οικίες** τους.

Συνήθως τους τοποθετούσαν με **τα γόνατα κοντά στο στήθος**.

Μέσα στον τάφο έβαζαν τα αγαπημένα αντικείμενα του νεκρού. Αυτά ονομάζονται **κτερίσματα**. Πίστευαν ότι ο θάνατος είναι ένα ταξίδι σε μια άλλη ζωή και εκεί που θα πήγαινε ο νεκρός θα τα χρησιμοποιούσε.

7. Βρίσκουμε την κατάλληλη λέξη για την κάθε πρόταση.

νεκροί, τάφος, θάνατος, κτερίσματα, Χοιροκοιτία

- Νεολιθικός οικισμός στην Κύπρο, όπου οι νεκροί θάβονταν κάτω από τα σπίτια τους. _____
- Τοποθετούνταν με τα γόνατα κοντά στο στήθος κάτω από τα σπίτια τους. _____
- Ο χώρος όπου έβαζαν τα αγαπημένα αντικείμενα μαζί με τον νεκρό. _____
- Τα αγαπημένα πράγματα που τοποθετούσαν μαζί με τον νεκρό. _____
- Τον θεωρούσαν ως αρχή για ένα ταξίδι σε άλλη ζωή. _____

Στον νεολιθικό οικισμό της Χοιροκοιτίας βρέθηκαν **ειδώλια** και **αγγεία**.
Από αυτά μαθαίνουμε για τον **τρόπο ζωής των ανθρώπων**.

Εργασία σε ομάδες!

Η τάξη χωρίζεται σε 2 ή σε 4 ομάδες. Οι μισές ομάδες συζητούν για το ειδώλιο και οι άλλες μισές για το αγγείο.

Ομάδες «Ειδώλιο»

Κοιτάζουμε προσεκτικά το ειδώλιο και συζητάμε. Γράφουμε τις απαντήσεις στο τετράδιό μας.

- Περιγράφουμε το ειδώλιο (σχήμα, σώμα, πρόσωπο).
- Από τι υλικό είναι φτιαγμένο;
- Πώς νομίζουμε ότι το χρησιμοποιούσαν; (Ήταν διακοσμητικό; Είχε σχέση με τη θρησκεία; Κάτι άλλο;)
- Πώς νομίζουμε ότι ένιωθαν οι άνθρωποι της εποχής όταν το έβλεπαν ή το χρησιμοποιούσαν;
- Τι θα θέλαμε να ρωτήσουμε τον/την καλλιτέχνη αυτού του ειδωλίου, αν μπορούσαμε να τον/την συναντήσουμε;

Ομάδες «Αγγείο»

Κοιτάζουμε προσεκτικά το λίθινο αγγείο και συζητάμε. Γράφουμε τις απαντήσεις στο τετράδιό μας.

- Περιγράφουμε το αγγείο (σχήμα).
- Πώς νομίζουμε ότι το χρησιμοποιούσαν;
- Ποια σχήματα βλέπουμε πάνω στο αγγείο;
- Πώς νομίζουμε ότι έφτιαξαν αυτά τα σχήματα;
- Γιατί νομίζουμε ότι διακοσμούσαν τα αγγεία τους; Τι μπορεί να ήθελαν να δείξουν;

Πάμε να δουμε τι μάθαμε σε αυτό το κεφάλαιο!

8. Διαβάζουμε τις προτάσεις και βάζουμε ένα κάτω από το ΣΩΣΤΟ ή κάτω από το ΛΑΘΟΣ, όπως στο παράδειγμα.

	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
Η Εποχή του Λίθου στην Κύπρο αρχίζει περίπου το 8300 π.Χ.		
Στη θέση Αετόκρεμνος οι αρχαιολόγοι βρήκαν οστά αγρινών.		
Οι άνθρωποι τη Νεολιθική περίοδο στην Κύπρο ζούσαν σε μόνιμους οικισμούς.		
Τη Νεολιθική Περίοδο οι άνθρωποι δημιουργούσαν ειδώλια κυρίως από πέτρα.		
Στην Εποχή του Λίθου οι άνθρωποι χρησιμοποιούσαν κυρίως εργαλεία φτιαγμένα από μέταλλο.		
Στον οικισμό της Χοιροκοιτίας το ένα σπίτι ήταν κοντά στο άλλο για να προστατεύονται από τους εχθρούς.		
Η Χοιροκοιτία είναι κτισμένη σε λόφο για να μπορούν οι κάτοικοί της να βλέπουν τη θάλασσα.		
Οι κάτοικοι της Χοιροκοιτίας χρησιμοποιούσαν νερό από τον ποταμό που βρισκόταν κοντά στον οικισμό.		

9. Κυκλώνουμε τη σωστή απάντηση.

Προσοχή: Μπορεί να υπάρχουν περισσότερες από μία σωστές απαντήσεις!

Οι άνθρωποι την Παλαιολιθική Περίοδο:

- α) έφτιαχναν κυκλικά σπίτια από πέτρα.
- β) ζωγράφιζαν στις σπηλιές τους.
- γ) κατασκεύαζαν κεραμικά αντικείμενα.

Οι άνθρωποι τη Νεολιθική Περίοδο για να ζήσουν:

- α) κυνηγούσαν και μάζευαν καρπούς.
- β) ήταν ψαράδες, γεωργοί και κτηνοτρόφοι.
- γ) μετακινούνταν από τόπο σε τόπο.

Ποιο είναι εργαλείο που χρησιμοποιούσαν οι άνθρωποι της Εποχής του Λίθου;

- α) Μύλος από πέτρα
- β) Μαχαίρι από χαλκό
- γ) Βελόνι από δόντι ζώου

Θέμα για συζήτηση στην τάξη!

Γιατί η ανακάλυψη της γεωργίας (καλλιέργεια της γης) ήταν σημαντική για τους ανθρώπους της Εποχής του Λίθου;

Ιστορία και Πολιτισμός της Κύπρου την Εποχή του Λίθου

Η Νεολιθική Εποχή στην Κύπρο ξεκίνησε περίπου την 9η χιλιετία π.Χ.

- Είναι η πρώτη περίοδος της Ιστορίας του νησιού.
- Οι άνθρωποι έφτιαχναν εργαλεία από πέτρα για να κυνηγούν και να καλλιεργούν τη γη.
- Ζούσαν σε μικρούς οικισμούς, όπως η Χοιροκοιτία, με κυκλικά σπίτια φτιαγμένα από πέτρα και πηλό.
- Ασχολούνταν με τη γεωργία, την κτηνοτροφία και το ψάρεμα για την επιβίωσή τους.
- Έθαβαν τους νεκρούς τους κάτω από τα σπίτια τους, δείχνοντας πίστη στη ζωή μετά τον θάνατο.

Μήπως έφθασε η στιγμή να επισκεφτείς τη Χοιροκοιτία;

4. Εποχή του Χαλκού

Σε αυτό το κεφάλαιο θα μάθω να:

- ✓ αναγνωρίζω την Εποχή του Χαλκού.
- ✓ διακρίνω τις αλλαγές που έγιναν στην καθημερινή ζωή.
- ✓ καταλαβαίνω πώς γίνεται το εμπόριο του Χαλκού στη Μεσόγειο Θάλασσα.

Θυμόμαστε!

Την Εποχή του Λίθου όλα τα εργαλεία και τα αντικείμενα της καθημερινής ζωής του ανθρώπου **ήταν φτιαγμένα από λίθο**. Ο άνθρωπος έμενε μόνιμα σε μια περιοχή, όπου ένιωθε ασφαλής. Ήταν γεωργός, κτηνοτρόφος και καλλιτέχνης. Αυτή την εποχή οι περιοχές με πολλές οικίες ονομάστηκαν οικισμοί. Ο άνθρωπος είχε ελεύθερο χρόνο για να περπατήσει, να παρατηρήσει, να πειραματιστεί και να δημιουργήσει νέα πράγματα.

Η Εποχή που ο άνθρωπος χρησιμοποιεί τον λίθο αλλά και τον χαλκό ονομάζεται **Χαλκολιθική Εποχή**. Είναι μια μεταβατική περίοδος. Η επόμενη Εποχή ονομάζεται **Εποχή του Χαλκού**, γιατί ο άνθρωπος φτιάχνει εργαλεία και αντικείμενα καθημερινής χρήσης από χαλκό. Οι αρχαιολόγοι σπάνια βρίσκουν αντικείμενα από λίθο.

Σπάμε τη λέξη!!!

Από ποια υλικά ήταν φτιαγμένα τα εργαλεία των ανθρώπων την χαλκολιθική εποχή; (χαλκο + λιθική)

Πότε ξεκινά η Εποχή του Χαλκού σε άλλες χώρες που γνωρίζεις;

Χώρα: _____

Πότε ξεκινά η Εποχή του Χαλκού; _____

Χώρα: _____

Πότε ξεκινά η Εποχή του Χαλκού; _____

Τι είναι όμως ο **χαλκός**; Πάμε να μάθουμε μαζί!

Ο χαλκός είναι **μέταλλο**.

Την περίοδο αυτή, οι άνθρωποι αρχίζουν να χρησιμοποιούν μέταλλα.

Το πιο σημαντικό είναι ο χαλκός.

- Γιατί ο άνθρωπος χρειάζεται τα μέταλλα;
- Πώς βοηθάει ένα μεταλλικό εργαλείο την τότε εποχή;
- Γιατί φτιάχνει εργαλεία από μέταλλο και όχι από πέτρα;

Μπορείς να ρωτήσεις έναν συμμαθητή ή μία συμμαθήτριά σου και να απαντήσεις.

το ασήμι

ασημένια κοσμήματα

ο σίδηρος

σιδερένια αντικείμενα

ο χρυσός

χρυσά κοσμήματα

ο χαλκός

χάλκινα αντικείμενα

Το **μέταλλο** είναι ένα σκληρό και συνήθως λαμπερό υλικό, όπως το ατσάλι και ο σ_____ς. Στη σημερινή εποχή, με τα μέταλλα φτιάχνουμε συνήθως εργαλεία, αυτοκίνητα και μηχανές. Με τα πολύτιμα μέταλλα, όπως ο χ_____ς και το α_____, φτιάχνουμε κοσμήματα.

1. Αντιστοιχίζουμε τις λέξεις με τις εικόνες.

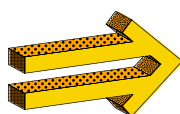
Στη συνέχεια, γράφουμε όσα αντικείμενα από αυτά τα υλικά μπορούμε.

χρυσός		
σίδηρος		
χαλκός		
ατσάλι		
ασήμι		

2. Παρατηρούμε τα μετάλλια και βάζουμε ✓ κάτω από το χάλκινο.

Την Εποχή του Χαλκού στην Κύπρο, οι άνθρωποι έφτιαχναν **τα εργαλεία** τους από **χαλκό** για να μην _____, όπως οι πέτρες.

Ο χαλκός αυτήν την εποχή ήταν πολύ σημαντικός για να γίνει πιο εύκολη η ζωή των ανθρώπων.

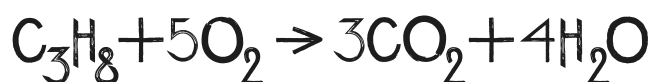

Τώρα ξέρεις για τον χαλκό. Προσοχή όμως! Στη σύγχρονη εποχή ο χαλκός δεν είναι τόσο χρήσιμος και ακριβός, όπως στα προϊστορικά χρόνια.

3. Ψάχνεις στο λεξικό και βρίσκεις πώς λέγεται ο χαλκός σε μια άλλη γλώσσα ή σε άλλες γλώσσες που γνωρίζεις.

αγγλικά: copper, γαλλικά: cuivre, ισπανικά: cobre, γερμανικά: Kupfer

Ψάχνουμε στο διαδίκτυο και συζητάμε στην τάξη:
Ποια σχέση έχει η λέξη «Κύπρος» με τη λέξη χαλκός;

Πάντως το σύμβολο του χημικού στοιχείου του χαλκού στη Χημεία είναι **Cu** από το λατινικό όνομα της Κύπρου **Cuprum**!!!

Την Εποχή του Χαλκού, όχι μόνο οι κάτοικοι της Κύπρου, αλλά **οι κάτοικοι όλων των χωρών της Μεσογείου θάλασσας**, χρησιμοποιούσαν χαλκό για να φτιάξουν όλα τους τα εργαλεία.

Αν δεν υπήρχε αρκετός χαλκός στις χώρες τους, τι νομίζετε ότι έκαναν;

Όταν παίρνουμε προϊόντα από μια άλλη χώρα και δίνουμε τα δικά μας, αυτό ονομάζεται _____ .

Βλέπουμε την πηγή στη διπλανή εικόνα.

- Πώς μεταφέρεται ο χαλκός από χώρα σε χώρα;
- Ποιες χώρες μπορούσαν να χρησιμοποιούν αυτό το μέσο;

Ομοίωμα καραβιού της εποχής του Χαλκού

Βλέπουμε τις εικόνες.

Οι κάτοικοι των άλλων χωρών της Μεσογείου έρχονταν στην Κύπρο με τα πλοία τους για να **δώσουν** προϊόντα που είχαν και να **πάρουν** χαλκό από την Κύπρο. **Αντάλλασσαν** τα προϊόντα τους με χαλκό.

Την Εποχή του Χαλκού το εμπόριο ονομάζεται **ανταλλακτικό**. **Δεν υπήρχαν χρήματα**.

Βλέπουμε τον χάρτη.

Ποιες πόλεις μπορούσαν να κάνουν **ανταλλακτικό εμπόριο** από τη θάλασσα;

Όταν τα προϊόντα μεταφέρονται με πλοία, μέσω της θάλασσας, το εμπόριο λέγεται **θαλάσσιο**.

Ποιες πόλεις μπορούσαν να κάνουν **ανταλλακτικό εμπόριο** από την ξηρά;

Όταν τα προϊόντα μεταφέρονται με ζώα, μέσω της ξηράς, το εμπόριο λέγεται **χερσαίο**.

Ο χώρος όπου φτάνουν τα καράβια σε μια χώρα ονομάζεται _____.

Γράψε τις πόλεις της Κύπρου που είναι κοντά στη θάλασσα και τέσσερις άλλες πόλεις από τη χώρα καταγωγής σου ή από άλλες χώρες που ξέρεις.

Βλέπουμε τον χάρτη της επόμενης σελίδας.

Βλέπουμε χώρες της **Ευρώπης**, της **Ασίας** και της **Αφρικής**. Η θάλασσα όπου γίνεται το εμπόριο είναι η **Μεσόγειος**. Μέσα σε ξύλινα _____ μεταφέρεται ο χαλκός. Η Κύπρος είναι _____ και βρίσκεται στο μέσο των εμπορικών δρόμων.

Η Κύπρος είναι αυτή την εποχή ένα **εμπορικό κέντρο χαλκού**. Τα καράβια από τα λιμάνια των πόλεων στα παράλια, φεύγουν για άλλα γειτονικά (κοντινά) λιμάνια. Ένα γειτονικό λιμάνι ήταν αυτό της Ουγκαρίτ.

<https://e-geografia.eduportal.gr/geomorfologikos-chartis-tis-mesogeioy/>

4. Τραβάς μία γραμμή με το μολύβι σου και δείχνεις έναν εμπορικό δρόμο που οδηγεί στην Κύπρο.

5. Γράφεις 3 χώρες που νομίζεις ότι οι κάτοικοί τους έρχονταν συχνά στην Κύπρο για να ανταλλάξουν τα προϊόντα τους με χαλκό αυτήν την εποχή.

1. _____ 2. _____ 3. _____

6. Ερευνούμε και γράφουμε ένα προϊόν για το οποίο οι γειτονικές χώρες της Κύπρου ήταν γνωστές στα προϊστορικά χρόνια.

Παράδειγμα: Η αρχαία *Αίγυπτος* ήταν γνωστή για το σιτάρι της.

1. _____

2. _____

7. Κυκλώνουμε τη σωστή απάντηση.

A. Το πιο γνωστό μέταλλο αυτή την εποχή είναι

1. ο χαλκός.
2. ο χρυσός.
3. ο σίδηρος.

B. Τα εργαλεία αυτή την εποχή είναι

1. ξύλινα.
2. μεταλλικά.
3. πέτρινα.

Γ. Με τα καράβια ο έμπορος μεταφέρει από την Κύπρο

1. χαλκό.
2. ζώα.
3. εργαλεία.

Δ. Μια πόλη για να κάνει εμπόριο πρέπει να έχει

1. λιμάνι.
2. οικισμό.
3. ποτάμι.

8. Την Εποχή του Χαλκού, το εμπόριο βοηθούσε την οικονομία και την ανταλλαγή ιδεών. Οι ναυτικοί και οι έμποροι επισκέπτονταν άλλες χώρες, επικοινωνούσαν με άλλους ανθρώπους και αντάλλαζαν μαζί τους απόψεις.

Σκεφτόμαστε και γράφουμε πώς οι σχέσεις της Κύπρου με άλλες περιοχές, όπως το Αιγαίο, η Αίγυπτος, η Συροπαλαιστίνη, η Μεσοποταμία και η Ανατολία, κατάφεραν να αλλάξουν τον τρόπο ζωής των ανθρώπων. Γράφουμε ένα παράδειγμα.

Κοιτάζουμε τον χάρτη της Κύπρου.

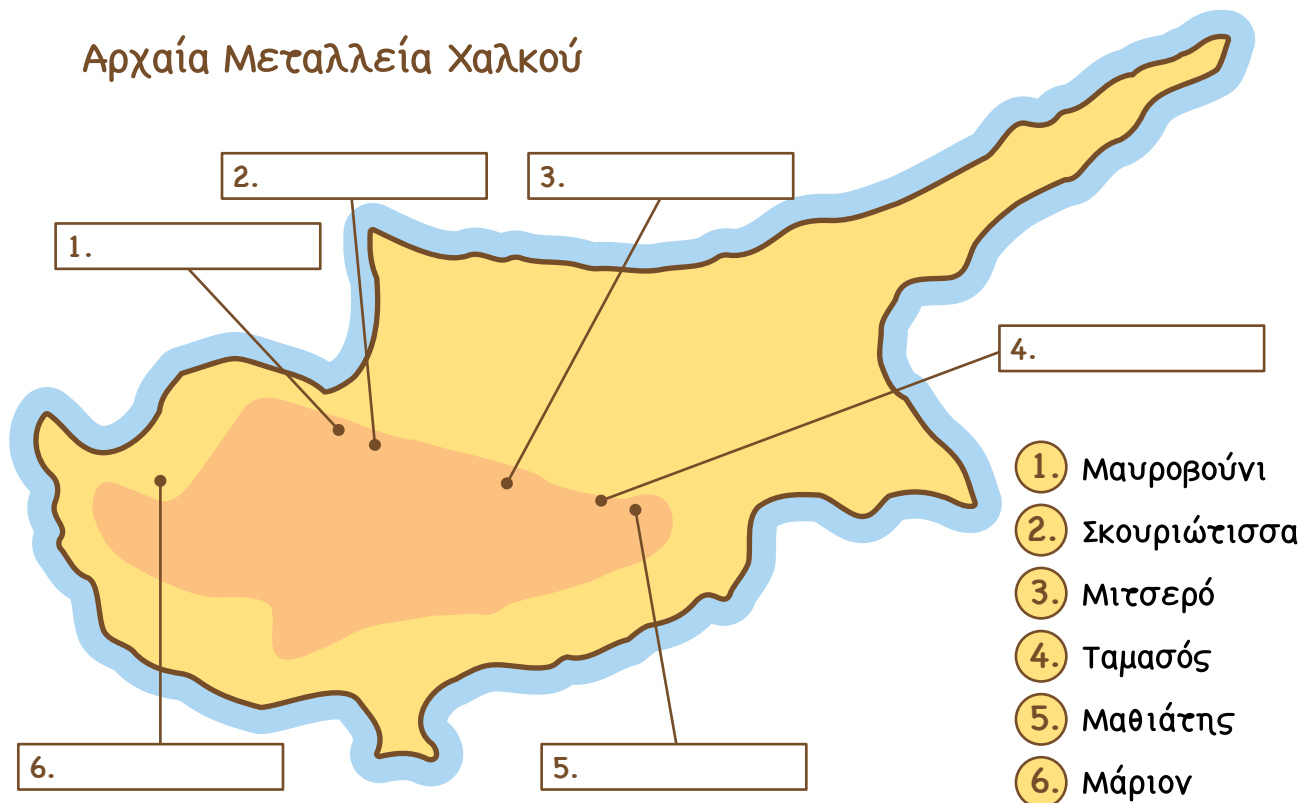
Ψάχνουμε στο διαδίκτυο και σημειώνουμε τα ονόματα της κάθε περιοχής.

Σε όλες αυτές τις περιοχές οι άνθρωποι έβρισκαν χαλκό. Είναι οι χαλκοφόρες περιοχές της Κύπρου.

Τα αρχαία **μεταλλεία χαλκού**. Μεταλλείο, είναι ο χώρος όπου γινόταν η αναζήτηση και η εξόρυξη μετάλλων από το έδαφος.

Αρχαία Μεταλλεία Χαλκού

Σήμερα το μόνο μεταλλείο που λειτουργεί είναι αυτό της Σκουριώτισσας.

Μήπως έφθασε η ώρα να το επισκεφτείς;

Το μεταλλείο βρίσκεται 55 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά της Λευκωσίας, μεταξύ των χωριών Κατύδατα και Άγιος Γεώργιος. **Το τοπίο είναι μαγικό...**

Το βίντεο θα σε πείσει!

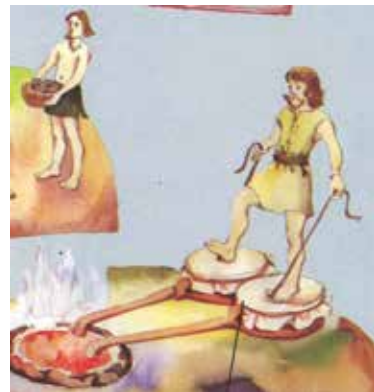
<https://youtu.be/xlx3xE0TU-4?si=679zNtvqsjQ4CP3->

Την Εποχή του Χαλκού οι Κύπριοι έμαθαν να κάνουν εξόρυξη, να βγάζουν δηλαδή το **ορυκτό** από τη γη. Το ορυκτό είναι στερεό υλικό, όπως η πέτρα, αλλά έχει μέσα και μέταλλο, όπως τον χαλκό. Σχηματίζεται από τη φύση.

Οι Κύπριοι την περίοδο αυτή μετέτρεπαν τον χαλκό σε **τάλαντα**, για να μπορούν να τον **ανταλλάζουν** με άλλα προϊόντα που δεν είχαν. Έμαθαν αυτή τη διαδικασία από ανθρώπους που ήρθαν στο νησί από άλλες χώρες και είχαν αυτές τις γνώσεις. Αυτοί ήταν οι δάσκαλοί τους και με αυτούς συνεργάστηκαν αρχικά.

Εξόρυξη: Έβγαζαν το ορυκτό από το έδαφος.

Σπάσιμο: Έσπαζαν με πέτρες το ορυκτό σε μικρά κομμάτια.

Τήξη: Έλιωναν το ορυκτό σε φούρνους για να βγει ο χαλκός.

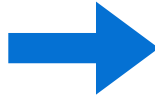

Χύτευση: Έριχναν τον λιωμένο χαλκό σε καλούπια για να φτιάξουν το σχήμα που ήθελαν.

Ο χαλκός σε σχήμα ταλάντου ήταν έτοιμος να πουληθεί.

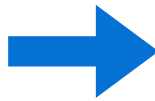
Τι αλλάζει στην Κύπρο την Εποχή του Χαλκού;

►► Κατοικία

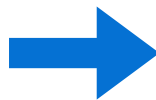
Οι οικίες δεν είναι πια _____, όπως την Εποχή του Λίθου.
Είναι _____.

►► Ταφικά έθιμα

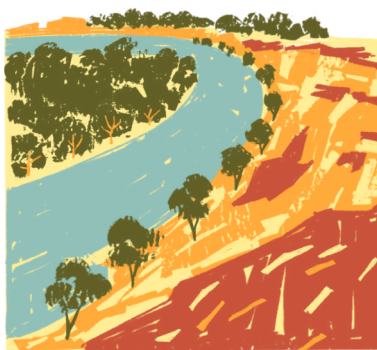
Οι νεκροί δεν θάβονταν πια κάτω από _____, όπως την Εποχή του Λίθου. Θάβονταν στις **νεκροπόλεις**, σε ειδικούς χώρους για την ταφή των νεκρών, όπως τα σημερινά κοιμητήρια.

►► Αντικείμενα

Μέσα στους τάφους βρέθηκαν αντικείμενα από τις γειτονικές περιοχές που οι Κύπριοι τα αντάλλαξαν με χαλκό ή ανήκαν σε ανθρώπους από γειτονικές χώρες που ήρθαν και έμειναν στο νησί. Αυτά τα αντικείμενα δεν ήταν από λίθο, αλλά ήταν φτιαγμένα από _____ ή από _____.

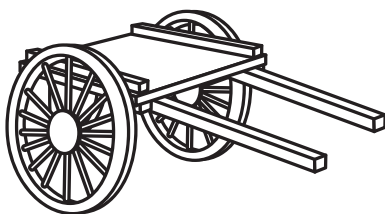
Ποια είναι τα νέα επαγγέλματα των Κυπρίων την Εποχή του Χαλκού;

Κάποιοι/Κάποιες έψαχναν να βρουν
τις **χαλκοφόρες** περιοχές.

Κάποιοι/Κάποιες μάζευαν τον χαλκό.

Κάποιοι/Κάποιες μετέφεραν τον
χαλκό στην περιοχή που θα τον
έλιωναν.

Κάποιοι/Κάποιες έκοβαν δέντρα.

Κάποιοι/Κάποιες έλιωναν τον
χαλκό με φωτιά.

Θέματα εξουσίας!

Τη **Νεολιθική περίοδο** οι άνθρωποι έμεναν σε _____. Η πιο μεγάλη οικία ανήκε στον πιο ικανό. Ο πιο ικανός του οικισμού ήταν αυτός που κατάφερνε να έχει περισσότερα προϊόντα από τους άλλους. Το **περίσσευμα** τον έκανε να ξεχωρίζει. Η οικία του είχε τον πιο μεγάλο αποθηκευτικό χώρο.

9. Στη σημερινή εποχή, στις πιο πολλές χώρες του κόσμου, όλα τα σπίτια έχουν το ίδιο μέγεθος; Βλέπουμε τις εικόνες και συζητάμε στην ομάδα μας. Γράφουμε δύο συμπεράσματα από τη συζήτησή μας:

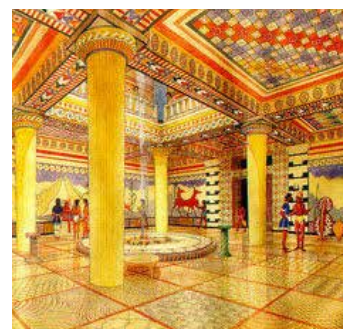

Την **Εποχή του Χαλκού**, ο αρχηγός κάθε περιοχής λεγόταν άνακτας και η οικία του ήταν μέσα στο ανάκτορο. Ανάκτορα υπήρχαν στην Ελλάδα, στην Αίγυπτο, στη Συροπαλαιστίνη και στην Ανατολία. Στην Κύπρο δεν βρέθηκε ακόμη ανάκτορο. Στην Αίγυπτο ο άνακτας ονομαζόταν φαραώ. Το ανάκτορο είχε πολλά δωμάτια για να αποθηκεύουν φαγητά, να φτιάχνουν εργαλεία και να οργανώνουν γιορτές. Οι τοίχοι του ήταν διακοσμημένοι με όμορφα σχέδια. Μέσα στο ανάκτορο δούλευαν πολλοί άνθρωποι, όπως τεχνίτες που έφτιαχναν κοσμήματα, εργαλεία, αγγεία. Τα ανάκτορα ήταν πάνω σε έναν **λόφο**. Γύρω από το ανάκτορο έκτιζαν **ψηλά τείχη**.

10. Γράφουμε στο τετράδιό μας ομοιότητες και διαφορές σε σχέση με τη μεγαλύτερη οικία του οικισμού στη Νεολιθική Εποχή. Οι εικόνες μάς βοηθούν!

Ο άνακτας αποφασίζει για την οικονομία, για το πόσα προϊόντα θα πάρει κάθε οικογένεια, όπως τρόφιμα, ρούχα και κοσμήματα. Αποφασίζει πότε και πού θα γίνονται θρησκευτικές γιορτές. Ορίζει σε ποιες περιοχές θα στέλνει προϊόντα και από ποιες θα παίρνει. Επίσης, αποφασίζει αν μια περιοχή είναι φιλική ή εχθρική. Ο άνακτας έχει τον έλεγχο για όλα. Συγκεντρώνει όλες τις εξουσίες, την πολιτική, την οικονομική και τη θρησκευτική. Αυτός ο τρόπος διακυβέρνησης λέγεται συγκεντρωτικός.

Αναπαράσταση ανακτόρου στην Πύλο (Ελλάδα)

11. Διαβάζουμε τις παρακάτω προτάσεις και κυκλώνουμε αν είναι **σωστές ή **λάθος**, σύμφωνα με το κείμενο.**

- Ο άνακτας αποφασίζει πόσα προϊόντα θα πάρει κάθε οικογένεια. **Σωστό / Λάθος**
- Ο άνακτας στέλνει και παίρνει προϊόντα από διάφορες περιοχές. **Σωστό / Λάθος**
- Ο άνακτας αποφασίζει αν μια περιοχή είναι φιλική ή εχθρική. **Σωστό / Λάθος**
- Ο τρόπος διακυβέρνησης, δηλαδή το πολίτευμα, ονομάζεται συγκεντρωτικός. **Σωστό / Λάθος**

Νομίζετε ότι την Εποχή του Χαλκού οι άντρες και οι γυναίκες ήταν ίσοι; Πώς μπορούμε να μάθουμε αυτήν την πληροφορία; Ας σκεφτούμε μαζί!

Ποιος είναι ο τρόπος διακυβέρνησης στην Κύπρο σήμερα και ποιος στη χώρα καταγωγής σου;

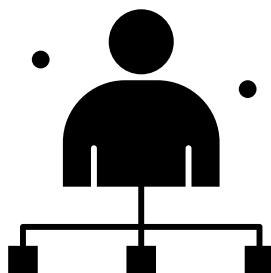
Πώς ονομάζεται ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας;

Αναπαράσταση ανακτόρου

12. Κυκλώνεις με κόκκινο χρώμα το ανάκτορο στην εικόνα.
Μπορείς να κυκλώσεις και τους χώρους με τις αποθήκες και τα εργαστήρια;
Για ποιους λόγους, νομίζεις, ότι το ανάκτορο βρίσκεται στο ψηλότερο σημείο;

13. Ο άνακτας, στην Εποχή του Χαλκού στην Κύπρο αλλά και σε γειτονικές χώρες, έχει την εξουσία σε όλα τα ζητήματα που απασχολούν τους ανθρώπους. **Συμπληρώνεις 3 τομείς εξουσίας πιο κάτω.**

14. Γράφεις τις λέξεις σε μια άλλη γλώσσα που ξέρεις καλά:

αρχηγός _____	αποθήκη _____	άνακτας _____
ανάκτορο _____	τείχη _____	εργαστήρια _____
θρησκεία _____	οικονομία _____	εξωτερική πολιτική _____

15. Επιλέγουμε τη σωστή απάντηση.

- Γιατί τα ανάκτορα χτίζονταν σε λόφο;
 - α. Για να μπορούν να ελέγχουν όλη την περιοχή.
 - β. Για να έχει θέα ο άνακτας.
 - γ. Για να είναι κοντά στους τάφους.
- Τι υπήρχε μέσα στο ανάκτορο;
 - α. Μόνο η οικία του άνακτα
 - β. Εργαστήρια, αποθήκες, βασιλικοί τάφοι και η οικία του άνακτα
 - γ. Απλώς οι τάφοι του άνακτα
- Ποιος είχε όλες τις εξουσίες στην Εποχή του Χαλκού;
 - α. Ο άνακτας
 - β. Οι έμποροι
 - γ. Οι ιερείς

16. Αντιστοιχίζουμε τις λέξεις της στήλης Α με τις σωστές περιγραφές στη στήλη Β.

Α

- (1) άνακτας
- (2) φαραώ
- (3) ανάκτορο
- (4) τάφοι άνακτων
- (5) εργαστήρια

Β

- (α) βασιλική κατοικία με τείχη
- (β) ο ηγέτης στην Αίγυπτο
- (γ) ο αρχηγός του οικισμού την Εποχή του Χαλκού
- (δ) είχαν μέσα πολύτιμα αντικείμενα
- (ε) εκεί έφτιαχναν κεραμικά αντικείμενα και κοσμήματα

17. Γράφουμε δίπλα από κάθε πρόταση, αν είναι σωστή ή λάθος.

- (α) Στην Εποχή του Χαλκού αυτός που έχει την εξουσία είναι ο άνακτας που ονομάζεται και βασιλιάς. Στην Αίγυπτο ο αρχηγός ονομάζεται φαραώ. _____
- (β) Μέσα στο ανάκτορο βρίσκεται η οικία του άνακτα. _____
- (γ) Στο ανάκτορο υπάρχουν αποθήκες και εργαστήρια. _____
- (δ) Τα τείχη προστατεύουν το ανάκτορο από τα άγρια ζώα. _____

Το εμπόριο γέννησε τη γραφή

Την Εποχή του Χαλκού, οι άνακτες και οι φαραώ οργάνωναν το εμπόριο, ενώ οι ναυτικοί ταξίδευαν και οι έμποροι αντάλλασσαν προϊόντα. Επειδή οι έμποροι δεν μπορούσαν να θυμούνται όλες τις οδηγίες και τα προϊόντα, οι άνακτες ανέθεταν στους **γραφείς** να τις καταγράφουν σε **πήλινες πινακίδες**.

Όλοι οι άνακτες της Μεσογείου χρησιμοποιούσαν **την ίδια γραφή**, τη **σφηνοειδή γραφή**.

Σήμερα υπάρχει κάποια γλώσσα και γραφή που την ξέρουμε όλοι; Συζητάμε!

18. Αντιστοιχίζουμε:

άναξ ή φαραώ	(α) ανταλλάζει προϊόντα
έμπορος	(β) οργάνωνει το εμπόριο
ναυτικός	(γ) καταγράφει πληροφορίες
γραφέας	(δ) ταξιδεύει

19. Διαβάζουμε το πιο πάνω κείμενο, βλέπουμε τον χάρτη και απαντάμε τις ερωτήσεις για το **εμπόριο την Εποχή του Χαλκού:**

- Τι έκαναν οι άνακτες και οι φαραώ; Γράψετε 2 αποφάσεις που νομίζετε ότι έπαιρναν.

- Ποιος ήταν ο ρόλος των ναυτικών και των εμπόρων; Γράψετε 2 δυσκολίες που νομίζετε ότι είχαν.

- Γιατί οι άνακτες και οι φαραώ ανέθεταν στους γραφείς να γράφουν οδηγίες;

- Ποια γραφή χρησιμοποιούσαν οι άνακτες της Μεσογείου; Γιατί νομίζετε ότι ονομάζεται έτσι;

20. Στη διπλανή εικόνα βλέπουμε:

(Α) μια **πήλινη στήλη (πινακίδα)** με πολλά σύμβολα και

(Β) μια **σφήνα**. Η σφήνα είναι ένα αιχμηρό (μυτερό) αντικείμενο που βοηθούσε τους γραφείς να δημιουργούν τα σύμβολα πάνω στην πήλινη στήλη (πινακίδα).

Από ποιο υλικό είναι φτιαγμένη η πινακίδα και γιατί;
Ποιοι μπορούσαν να διαβάζουν το κείμενο;

Η Κύπρος σε αυτές τις πινακίδες ονομάζεται Αλάσια!
Στην Κύπρο δεν βρέθηκαν ακόμη πινακίδες με σφηνοειδή γραφή.

Ίσως όταν βρεθεί το ανάκτορο να βρεθούν και αυτές...

Ο κάθε άνακτας και φαράώ είχε το δικό του σύστημα γραφής (γλώσσα), αλλά ήξερε και τη σφηνοειδή γραφή!

Μεσοποταμία
Σφηνοειδής
γραφή

Αίγυπτος
Ιερογλυφική
γραφή

Κρήνη
Γραμμική γραφή Α και
Ιερογλυφική Γραφή

Κύπρος-Αλάσια
Κυπρομινωική γραφή

Βασιλική επιστολή!

21. Στη συνέχεια, θα διαβάσουμε ένα απόσπασμα από μια επιστολή του βασιλιά της Αλάσιας (Κύπρου) στον βασιλιά της Αιγύπτου.

ΠΡΙΝ διαβάσουμε την επιστολή, φανταζόμαστε τι του γράφει στην πηλίνη στήλη και το λέμε στον διπλανό ή στη διπλανή μας!

***Αγγελιαφόρος:** _____

Σπάμε τη λέξη! Ανακαλύπτουμε τι σημαίνει ΠΡΙΝ διαβάσουμε το κείμενο.

**«Στον βασιλιά της Αιγύπτου, τον αδελφό μου μιλώ.
Αυτά λέει ο βασιλιάς της Αλάσιας ο αδελφός σου...**

**Αδελφέ μου, μακάρι να είσαι καλά. Και τα σπιτια σου,
οι γυναίκες σου, οι γιοι σου... τα άλογά σου.**

**Αδελφέ μου, έχε υπόψη σου ότι έχω στείλει τον
αγγελιαφόρο μου με τον δικό σου σε σένα στην Αίγυπτο.**

Σου έχω στείλει 500 τάλαντα χαλκού ως δώρο...

Σε μένα, αδελφέ μου, στείλε μεγάλη ποσότητα ασημιού...

**Ακόμη, αδελφέ μου, το βόδι που σου ζήτησε
ο αγγελιαφόρος μου, δώσε μού το και από εκλεκτό λάδι**

στείλε σε μένα, αδελφέ μου, δύο δοχεία...

**Επίσης, αδελφέ μου, δώσε μου ανταλλάγματα
για τη ξυλεία που έχεις πάρει από τη χώρα μου.»**

(Διασκευή)

Πώς ονομάζει ο βασιλιάς της Αλάσιας τον βασιλιά της Αιγύπτου;

Ποιες ήταν οι σχέσεις μεταξύ τους; Πώς το καταλαβαίνεις;

Ποια τέσσερα (4) προϊόντα μπορείς να εντοπίσεις στην επιστολή;

(1) _____ (2) _____ (3) _____ (4) _____

Υπάρχει κάτι που σας φαίνεται περίεργο σε αυτά που γράφει; Γιατί;

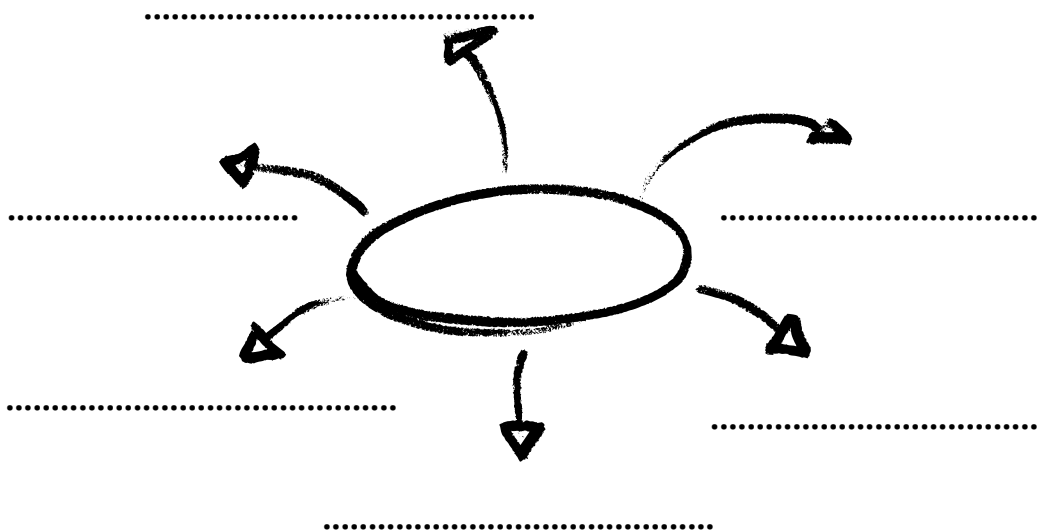
22. Φαντάζεσαι ότι είσαι ο βασιλιάς της Αιγύπτου. Μόλις έχεις πάρει την πήλινη πλάκα σε σφηνοειδή γραφή με αυτή την επιστολή από τον βασιλιά της Αλάσιας. Κάθεσαι στον θρόνο σου και διαβάζεις τη γραπτή πλάκα που σου έφερε ο αγγελιοφόρος του.

Πώς νιώθεις για τα δώρα του; Τι σκέφτεσαι για αυτά που σου γράφει και για αυτά που σου ζητά; Τι θα απαντήσεις;

23. Την Εποχή του Χαλκού γνώριζαν γραφή μόνο οι άνακτες και οι γραφείς.
Τη σημερινή εποχή οι περισσότεροι άνθρωποι μπορούν να γράφουν και να διαβάζουν.

Γράφουμε σύντομες φράσεις που δείχνουν σε τι μπορεί να είναι χρήσιμη ή ευχάριστη (!) η γραφή στη ζωή μας σήμερα.

Οι λέξεις μπορεί να μας βοηθήσουν: *μήνυμα, πληροφορία, ποσότητα, αξία, επικοινωνία, πολιτισμός, ιδέες, γνώσεις, ...*

24. Βάζουμε τις φράσεις στη σωστή χρονολογική σειρά ξεκινώντας από αυτό που γίνεται πρώτο:

γεωργία - κτηνοτροφία, τάλαντο χαλκού, εξόρυξη χαλκού, εμπόριο στη Μεσόγειο

1. _____ 2. _____ 3. _____ 4. _____

25. Κυκλώνουμε τη σωστή απάντηση.

- Οι ξυλοκόποι έκοβαν
(α) δέντρα.
(β) πέτρες.
(γ) χαλκό.

- Οι ναυτικοί ταξίδευαν στη θάλασσα με
(α) καράβια.
(β) άμαξες.
(γ) ζώα.

- Μεταλλείο είναι
(α) μια περιοχή που το έδαφος έχει μέταλλο.
(β) κατάστημα που πωλούν κοσμήματα.
(γ) είναι εργαλείο για να φτιάχνεις κοσμήματα.

26. Αντιστοιχίζουμε τα επαγγέλματα στη στήλη Α με τον σωστό ορισμό στη στήλη Β.

A	B
(1) ξυλοκόπος	(α) Ταξίδευε στη θάλασσα με καράβια.
(2) μεταλλουργός	(β) Έλιωνε χαλκό και έφτιαχνε τάλαντα ή άλλα αντικείμενα.
(3) ναυτικός	(γ) Έκοβε δέντρα για ξύλα.
(4) έμπορος	(δ) Αγόραζε και πωλούσε προϊόντα για διακίνηση αγαθών.

27. Γράφουμε δίπλα από κάθε πρόταση, αν είναι *σωστή* ή *λάθος*.

(α) Την Εποχή του Χαλκού στην Κύπρο γινόταν εμπόριο με τις γειτονικές χώρες της Βόρειας Ευρώπης. _____

(β) Ένα από τα πιο σημαντικά μεταλλεία χαλκού στην Κύπρο ήταν της Ταμασού.

(γ) Την Εποχή του Χαλκού οι νεκροί θάβονταν έξω από τα σπίτια, στις νεκροπόλεις.

(δ) Την Εποχή του Χαλκού οι Κύπριοι αντάλλαζαν τάλαντα χαλκού με χρυσό, που δεν υπήρχε στην Κύπρο. _____

Έγκωμη: Το σημαντικότερο βασίλειο της Κύπρου την Εποχή του Χαλκού

Ο χαλκός έφευγε από την Κύπρο και ταξίδευε σε όλη τη Μεσόγειο. Οι πόλεις της Κύπρου που είχαν λιμάνι, για παράδειγμα η Έγκωμη, το Κίτιον, η Παλαίπαφος ήταν τα εμπορικά κέντρα της Εποχής του Χαλκού.

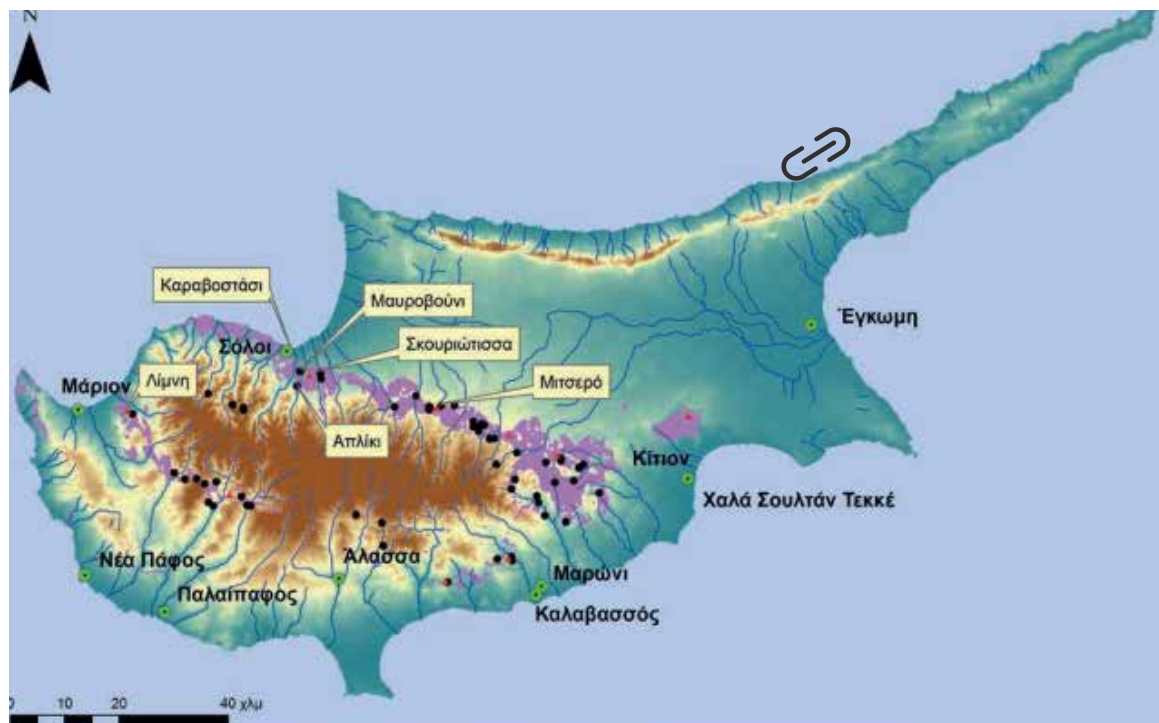
Η σημαντικότερη πόλη της Κύπρου την Εποχή του Χαλκού ήταν η Έγκωμη.

28. α) Βρίσκεις και κυκλώνεις στον χάρτη αυτήν την πόλη.

β) Συμπληρώνεις τις προτάσεις.

Η Έγκωμη βρίσκεται στα _____ (ανατολικά/δυτικά) του νησιού.

Απέναντι από την Έγκωμη βρίσκεται η _____ (Αίγυπτος, Συρία).

Στην αρχαία Έγκωμη
φτιάχνονταν τάλαντα χαλκού.
Η πόλη είχε σημαντικό λιμάνι.
Από εδώ έφευγαν τα πλοία
γεμάτα χαλκό για τη Συρία, την
Ανατολία, την Αίγυπτο, τις
Μυκήνες, τη Σαρδηνία, μέχρι την
Ισπανία.

Αεροφωτογραφία (φωτογραφία από ψηλά) της Αρχαίας Έγκωμης και ευρήματα από τον οικισμό

Οι αρχαιολόγοι στην Έγκωμη βρήκαν πολλά εντυπωσιακά αντικείμενα.

Βρήκαν τάφους με πλούσια κτερίσματα,
όπως αγάλματα, επιγραφές, αγγεία και κοσμήματα.

Μερικά από αυτά φτιάχτηκαν στην Έγκωμη, ενώ άλλα ήρθαν στην πόλη με το εμπόριο. Οι κάτοικοι της Έγκωμης επικοινωνούσαν με ανθρώπους από άλλες χώρες στο λιμάνι της πόλης ή στα λιμάνια που ταξίδευαν. Μάθαιναν για καινούρια αντικείμενα και καινούριες ιδέες που επηρέασαν τον τρόπο ζωής και την τέχνη τους.

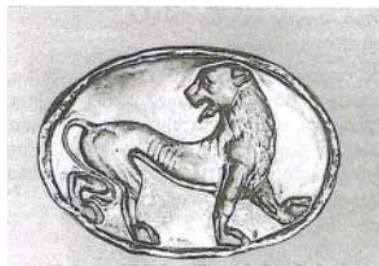
Ο πολιτισμός της Έγκωμης ήταν ξεχωριστός. Είχε στοιχεία από τον πολιτισμό του Αιγαίου (Ελλάδα), της Αιγύπτου, της Συρίας και της Ανατολίας.

Αυτός ο πολιτισμός λέγεται κοσμοπολίτικος.

Δεν βρέθηκε ακόμη ανάκτορο στην Έγκωμη.

Ασημένιο κύπελλο
Διακόσμηση με έμπνευση από
τις Μυκήνες

Χρυσό δακτυλίδι με λιοντάρι
(μυκηναϊκή προέλευση)

Μυκηναϊκό αγγείο

Λεπτό φύλλο χρυσού με δύο
αιγυπτιακές σφίγγες για
διακόσμηση

Κεφάλι ταύρου
Διακόσμηση με έμπνευση από
την Κρήτη και την Αίγυπτο

Λαβή καθρέφτη
Διακόσμηση με έμπνευση από
τη Μεσοποταμία

29. Διαβαζουμε και επιλέγουμε τη σωστή απάντηση.

- Τι βρήκαν οι αρχαιολόγοι στην Έγκωμη;
(α) τάφους, αγάλματα, κοσμήματα, ανάκτορο
(β) τάφους, αγάλματα, επιγραφές, κοσμήματα
(γ) πινακίδες, αγάλματα, επιγραφές, κοσμήματα
- Από ποιους πολιτισμούς έχει στοιχεία ο πολιτισμός της Έγκωμης;
(α) από την Ελλάδα και την Αίγυπτο
(β) από την Ελλάδα, την Αίγυπτο, τη Συρία και την Ανατολία
(γ) από την Αίγυπτο, τη Συρία και την Ανατολία

Το σπουδαιότερο εύρημα από την Έγκωμη είναι αυτό το άγαλμα πολεμιστή.

Λέγεται **κερασφόρος θεός**, γιατί στην περικεφαλαία του, δηλαδή στο κράνος που φοράει στο κεφάλι του έχει (φέρει) κέρατα.

Από ποιο υλικό είναι φτιαγμένο το άγαλμα;

Ποια είναι η στάση του; (όρθιος, καθιστός)

Τι κρατάει στα χέρια του; Πού πατάει;

Γιατί νομίζεις ότι πατάει πάνω σε αυτό το αντικείμενο;

Στην Έγκωμη βρέθηκαν πολλά τάλαντα χαλκού με σύμβολα.

Αυτά τα σύμβολα είναι η πρώτη γραφή της Κύπρου, η **κυπρομινωική**.

Κανένας μέχρι τώρα δεν κατάφερε να την διαβάσει.

Τι νομίζεις ότι μπορεί να γράφουν;

Πρέπει να θυμόμαστε! Το 1974 τουρκικά στρατεύματα έκαναν εισβολή στην Κύπρο και από τότε κατέχουν το 37% του νησιού.

Η Έγκωμη είναι ανάμεσα στις περιοχές που είναι κατεχόμενες.

Είσαι έτοιμος/έτοιμη για λίγη ακόμα ιστορία;

Τα τάλαντα χαλκού είχαν σύμβολα από την πρώτη γραφή της Κύπρου που ονομάστηκε κυπρομινωική. Οι επιστήμονες που μελετούν τις επιγραφές, οι επιγραφολόγοι δεν κατάφεραν να τη διαβάσουν και δεν ξέρουμε τη γλώσσα αυτών των ανθρώπων. Δυστυχώς, ως τώρα δεν μάθαμε περισσότερες πληροφορίες. Αν σπουδάσεις ερευνητής - αρχαιολόγος ίσως ανακαλύψεις τα μυστικά της κυπρομινωικής γραφής στο μέλλον.

Το άγαλμα θεού πολεμιστή πατά πάνω σε τάλαντο χαλκού και έχει σχέση με τον χαλκό και τη θρησκεία. Ο θεός είναι έτοιμος να πολεμήσει όποιον προσπαθήσει να πάρει τον χαλκό της Κύπρου. Ο χαλκός ήταν πολύ σημαντικός για την οικονομία του νησιού. Οι άνθρωποι τότε προσεύχονταν για να υπάρχει πάντα χαλκός στη γη της Κύπρου.

30. Αυτοαξιολόγηση

Ας δούμε τι μάθαμε!!!

Εποχή του _____ ονομάστηκε
η εποχή που στην οικονομία και
την καθημερινή _____
οι άνθρωποι χρησιμοποιούν τον _____ .

Η _____ ήταν η πιο σημαντική πόλη αυτής
της εποχής στην Κύπρο.

Οι νεκροί αυτήν την εποχή θάβονται έξω από τα
σπίτια σε _____ .

Ο αρχηγός ονομάζεται _____ και κατοικεί
στο _____ .

Η γραφή βοηθάει στην επικοινωνία και στο
_____ .

Όνομα μαθητή/μαθήτριας: _____

Τμήμα: _____

Σχολείο: _____

Σχολική χρονιά: _____

Ευχαριστίες

Ευχαριστούμε θερμά:

το Αρχαιολογικό Μουσείο Κύπρου και ιδιαίτερα τον Διευθυντή, Δρα Γιώργο Γεωργίου, για την παραχώρηση φωτογραφικού υλικού, καθώς και τη Δρα Ασπασία Γεωργιάδου, υπεύθυνη του φωτογραφικού αρχείου, για τη συνεργασία.

τις Ταχυδρομικές Υπηρεσίες της Κυπριακής Δημοκρατίας για την παραχώρηση άδειας χρήσης του γραμματοσήμου στη σελίδα 19.

τον Γιώργο Κωνσταντίνου, φυσιοδίφη και ερευνητή της κυπριακής βιοποικιλότητας, για την παραχώρηση άδειας χρήσης του βίντεο “Skouriotissa Mine from the Sky - Μεταλλείο Σκουριώτισσας” στη σελίδα 44.

τη συνάδελφο Χρυστάλλα Γιάγκου για την παραχώρηση του βίντεο για τα σημεία του ορίζοντα στη σελίδα 21.

την Ελίνα Κρητικού και τον Kenzo Yamashita, αρχιτέκτονες, για την παραχώρηση άδειας χρήσης της φωτογραφίας της οικίας που σχεδίασαν στη σελίδα 15.

το Κυπριακό Ινστιτούτο (The Cyprus Institute) για την παραχώρηση του βίντεο σχετικά με τη Χοιροκοιτία στη σελίδα 32.

τη συνάδελφο Μαρία Αργυρού για τις πολύτιμες συμβουλές της.

τη συνάδελφο Χριστίνα Σταύρου για την υποστήριξη στη συγγραφή του κεφαλαίου της Γεωγραφίας.

